

Recreatieve kansen voor het Dwingelderveld

Staatsbosbeheer

Colofon

© Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd, definitief rapport april 2025

Opdrachtgever Staatsbosbeheer namens Overlegorgaan Regionaal
Landschap Drents-Friese Gensstreek

Contactpersoon Godfried Vis

Auteurs B. (Bart) van Engeldorp Gastelaars
 S. (Sanne) Meekes
 A. (Axel) Makkinga
 T. (Tinco) Lycklama

Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd
Oude Kraan 72
6811 LL Arnhem
Tel: 06-13804310 (Bart)
Mail: vanengeldorpgastelaars@ruimteenvrijetijd.nl
www.ruimteenvrijetijd.nl

Foto www.drenthe.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
1.1	Aanleiding.....	4
1.2	Onderzoeksvraag en werkwijze	4
1.3	Opbouw rapport	5
2	Dwingelderveld: de opgave in beeld	6
2.1	Kenschets NP Dwingelderveld	6
2.2	Natuuropgave NP Dwingelderveld	7
2.3	Recreatieve opgave NP Dwingelderveld	8
2.4	Recreatieve opgave noordelijk plangebied	10
2.5	Natuur in het noordelijk plangebied	12
3	Het zoekgebied in beeld	15
4.	Kansen voor recreatie	21
4.1	Trends en ontwikkelingen	21
4.2	Koppelkansen vanuit beleid	23
4.2	Kansen op basis van de gesprekken.....	25
4.3	Opvang recreatieve opgave in zoekgebied	26
4.4	Kansenkaart.....	27
Bijlagen		34
	Bijlage 1: overzicht van geïnterviewde gebiedspartners en experts	34
	Bijlage 2: overzicht van deelnemers werksessie.....	35

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Nationaal Park Dwingelderveld is een natuurgebied van internationale allure. De belangrijkste natuurwaarden zijn beschermd door de aanwijzing als Natura 2000-gebied vanuit zowel de Vogel- als de Habitatrichtlijn. Daarnaast heeft het Dwingelderveld ook een grote landschappelijke waarde: het gebied is Drenthe in een notendop!

Het Dwingelderveld heeft een grote aantrekkingskracht op recreanten. De toegankelijkheid en beleefbare natuur in het Dwingelderveld levert een belangrijke bijdrage aan de gezondheid van bezoekers én aan de aantrekkelijkheid en economische vitaliteit van de regio. Door het toenemend aantal inwoners en toeristen is er een groeiende behoefte aan toegankelijke recreatieruimte. Echter, recreatie kan ook een negatieve impact hebben op natuurwaarden. Terreinbeherende organisaties worstelen regelmatig met de vraag wat de beste balans is tussen kwetsbare natuur en recreatie.

Voor de instandhouding en verbetering van natuurwaarden worden natuurherstelmaatregelen uitgevoerd. In het noordelijk gedeelte van het Nationaal Park gaat het hier o.a. om vernattingsmaatregelen om meer regenwater te kunnen vasthouden. Deze maatregelen hebben naar verwachting impact op de geschiktheid van het terrein voor recreatieve infrastructuur.

Dit dilemma vraagt in de ogen van Staatsbosbeheer en gebiedspartners om een bredere en integrale aanpak van de recreatieve inrichting van het Dwingelderveld én de omgeving. In opdracht van Staatsbosbeheer zijn wij daarom aan het verkennen wat de potentie is voor recreatie binnen en buiten het Nationale Park.

1.2 Onderzoeksvraag en werkwijze

Bovenstaand dilemma leidde tot de volgende onderzoeksvraag:
‘Welke mogelijkheden zijn er voor recreatieve ontwikkeling binnen en buiten de grenzen van het Nationaal Park Dwingelderveld, met respect voor de natuuropgave?’.

Werkwijze

Staatsbosbeheer en gebiedspartners wil hierin inzicht krijgen door een zoekgebied buiten het Dwingelderveld te identificeren en hiervoor de volgende deelonderzoeken op te leveren:

- **De opgave in beeld.** U wilt zien wat de recreatieve opgave is die vanuit het Dwingelderveld naar het zoekgebied komt, maar ook de landelijke en regionale trends die daar op van invloed kunnen zijn.
- **Huidige situatie in beeld.** U wilt de huidige situatie van het zoekgebied in beeld, wat betreft de landschappelijke kenmerken en aanwezige recreatieve voorzieningen.
- **De kansen en potenties.** U wilt zien wat de potenties en behoeften voor het zoekgebied zijn.
- **Ontwikkelpotentie.** U wilt graag in beeld krijgen wat de daadwerkelijke ontwikkelpotentie van het zoekgebied is en wat er voor opgaven zijn om deze kansen te gaan benutten.

Dit onderzoek vindt plaats in opdracht van Staatsbosbeheer, beheerteam Zuidwest Drenthe, namens het Overlegorgaan Regionaal Landschap Drents-Friese Gensstreek.

Het resultaat hiervan staat in dit rapport en is mede tot stand gekomen door gebruik te maken van diverse bronnen, interviews met waardevolle gebiedspartners (zie bijlage 1), analyses in GIS en veldbezoeken. De concept

resultaten zijn besproken en aangescherpt in een werksessie met enkele gebiedspartners (zie bijlage 2).

Het resultaat is input voor Staatsbosbeheer en gebiedspartners in dit Regionaal Landschap. Staatsbosbeheer gaat dit rapport o.a. inbrengen en bespreken met de werkgroep Duurzaam Toerisme van het Nationaal Park.

1.3 Opbouw rapport

Dit rapport bestaat uit 5 hoofdstukken:

- In hoofdstuk 2 staat een beschrijving van het Dwingelderveld voor zowel natuur als recreatie en de opgave in een noordelijk deel die, door de Natura 2000-opgave, opgelost moet worden.
- In hoofdstuk 3 staan de gebiedskenmerken van het zoekgebied.
- In hoofdstuk 4 staan de kansen die er vanuit trends, behoeften én het zoekgebied zijn om recreatie een plek te geven in en buiten het Nationaal Park.

2 Dwingelderveld: de opgave in beeld

In dit hoofdstuk staat een kenschets van Nationaal Park Dwingelderveld. We beschrijven tevens de natuur als recreatieve opgave, waarna we in het slot van dit hoofdstuk inzoomen op de vernattingsopgave in het noordelijk gedeelte van het Nationaal Park en wat hiervan de consequenties zijn voor het recreatief gebruik.

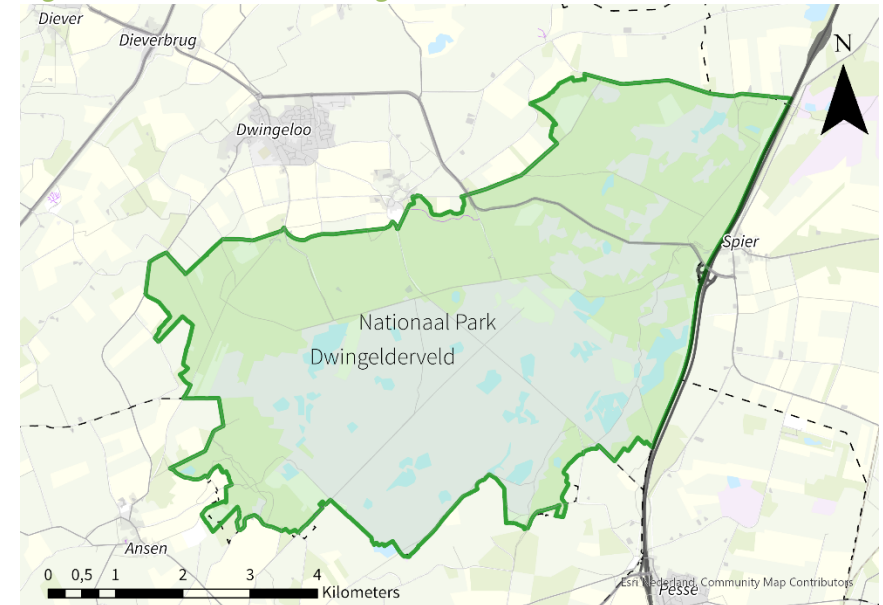
2.1 Kenschets NP Dwingelderveld

Natuur in het Dwingelderveld

Nationaal Park Dwingelderveld is gelegen in het zuidwesten van de provincie Drenthe tussen de dorpen Dwingeloo, Ruinen en Beilen in de gemeente Westerveld (zie figuur 2.1). Het is één van de 21 nationale parken in Nederland en is opgericht in 1991. Met een oppervlakte van ongeveer 3.700 hectare omvat het park het grootste aaneengesloten natte heidegebied van West-Europa¹. Het gebied kenmerkt zich door een gevarieerd landschap van uitgestrekte natte en droge heide, bossen, jeneverbesstruwelen, stuifzand en meer dan zestig vennen en veenmoerasjes². Ook de zeldzame kraanvogel heeft het gebied ontdekt als broedgebied. Tegelijkertijd kent het park en directe omgeving een rijk cultuursituatie: van grafheuvels tot esdorpen. Het Nationaal Park is aangewezen als Natura 2000-gebied met diverse doelen, waarvan voor 'soortenrijke heischrale graslanden', 'actief hoogveen' en 'veenbossen' een prioritaire opgave geldt³. Deze diversiteit aan habitats herbergt zeldzame plantensoorten zoals klokjesgentiaan, beenbreek, zonnedauw en verschillende

orchideeën. Daarnaast leven er bijna driehonderd vogelsoorten, waaronder de roodborsttapuit en boomleeuwerik, en alle drie de Nederlandse slangensoorten: adder, gladde slang en ringslang⁴.

Figuur 2.1 Nationaal Park Dwingelderveld

Recreatie in het Dwingelderveld

Voor recreanten biedt het Dwingelderveld tal van mogelijkheden, zoals fiets-, wandel-, MTB- en ruiterroutes (zie figuur 2.2). Bezoekers kunnen voor informatie en activiteiten terecht bij o.a. het Buitencentrum de Poort en Bezoekerscentrum Dwingelderveld in Ruinen, Huis van Drenthe (het voormalige Planetron) in Dwingeloo en de Natuurpoort bij Spier⁵. Het zwaartepunt van de recreatieve infrastructuur in het Nationaal Park ligt in het noordelijk/noordwestelijke gedeelte, zoals het bekende 5,5 km lange en in 2022

¹ Bron: natuurmonumenten.nl

² Bron: Provincie Drenthe (2016). Beheerplan Dwingelderveld. Ruimte voor een groots heidelandschap

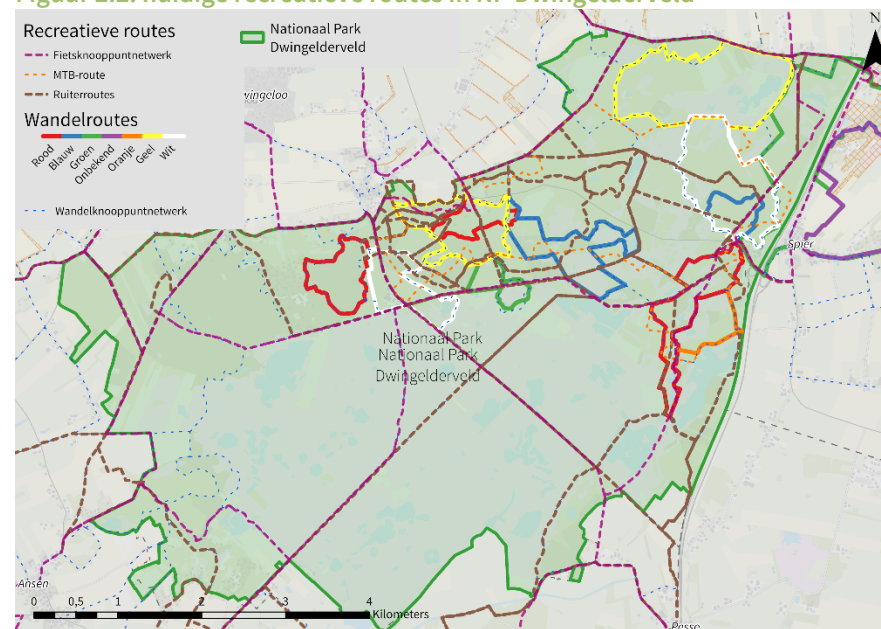
³ Bron: natura2000.nl

⁴ Bron: nationaalpark.nl

⁵ Bron: natuurmonumenten.nl en staatsbosbeheer.nl

vernieuwde vlonderpad. De zuidelijke kwetsbare open heidevelden worden slecht door een paar gecombineerde recreatieve paden doorsneden, maar benadrukken door hun lengte de beleving van een schijnbaar eindeloze heide. Zowel in het Nationaal Park als de omgeving zijn er diverse opties voor verblijfsrecreatie, zoals campings en bungalowparken. Het Dwingelderveld is, net als het naastgelegen Nationaal Park Drents-Friese Wold, een populaire bestemming voor natuurliefhebbers en trekt jaarlijks vele bezoekers (zie hoofdstuk 2.3).

Figuur 2.2: huidige recreatieve routes in NP Dwingelderveld

Samenwerking in het Dwingelderveld

Het beheer van het park is in handen van Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten, met ondersteuning van particuliere eigenaren⁶. Zij zetten

zich in voor het behoud en herstel van de unieke natuurwaarden door middel van begrazing, plaggen en waterbeheer. De beheerders en andere relevante stakeholders werken samen in het Overlegorgaan Regionaal Landschap Drents-Friese Grensstreek. De provincie Drenthe stelt jaarlijks in het kader van het Nationaal Park programma een budget beschikbaar voor beheer, recreatieve voorzieningen en educatie³.

2.2 Natuuropgave NP Dwingelderveld

Vanwege de status als Natura 2000-gebied heeft de provincie Drenthe als bevoegd gezag in 2023 een zogenaamde natuurdoelanalyse (NDA) uitgevoerd. Deze analyse brengt in beeld wat de instandhoudingsdoelen in dit stikstofgevoelige Natura 2000-gebied zijn en of deze ook worden gerealiseerd door uitvoering van geplande maatregelen. Daarin wordt geconcludeerd dat de stikstofdepositie in het gebied te hoog is voor duurzaam behoud van de instandhoudingsdoelen. Daarnaast wordt verdroging en de giftige invloed van gewasbeschermingsmiddelen genoemd als oorzaken van het verslechteren van de natuur in het Nationaal Park. Aanvullende herstelmaatregelen zijn daarvoor noodzakelijk, in combinatie met de significante reductie van stikstof. Er wordt ook geconcludeerd dat het herstel van het grondwatersysteem een positief effect heeft op de gewenste robuustheid van het systeem⁷.

In 2024 heeft de Ecologische Autoriteit een advies over deze NDA uitgebracht. Zij benadrukken dat aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn om de stikstofdepositie te verminderen en de natuurdoelen te behalen. Daarbij wordt aangeraden om herstelmaatregelen te versterken, met name om verdroging tegen te gaan en samen te werken met omliggende gebieden om de ecologische kwaliteit te verbeteren⁸.

⁶ Bron: drenthe.nl

⁷ Bron: Provincie Drenthe (2023). Natuurdoelanalyse Dwingelderveld.

⁸ Bron: Ecologische Autoriteit (2024). Advies over de Natuurdoelanalyse Dwingelderveld, provincie Drenthe.

Er is door Sovon en Ravon ook verstorings- en zoneringsonderzoek uitgevoerd naar voor recreatie kwetsbare vogel-, reptiel- en amfibiesoorten in een aantal Drentse natuurgebieden⁹. Uit dit onderzoek komen ook conclusies die relevant zijn voor dit onderzoek (zie hoofdstuk 2.4).

2.3 Recreatieve opgave NP Dwingelderveld

Het Dwingelderveld is niet alleen van groot belang vanwege de bijzondere natuur. De aantrekkelijkheid van het gebied vormt voor bezoekers aanleiding om er te recreëren en te genieten van natuur, rust, ruimte en cultuurhistorie, zoals de authentieke Drentse esdorpen. De recreatieve opgave die daaruit ontstaat kan bestaan uit drie onderdelen:

- Het verbeteren van de aantrekkelijkheid en beleefbaarheid voor (een toenemend aantal) bezoekers;
- Het verminderen of voorkomen van de eventuele negatieve effecten van recreatie op natuur;
- Het voorkomen van eventuele negatieve effecten van natuur(herstel) op recreatie.

Alle onderdelen zijn van toepassing op het Dwingelderveld, waarbij er door verschillende gebiedspartijen en gremia gewerkt is aan oplossingsrichtingen:

Natura 2000-beheerplan

De huidige intensiteit van de recreatie is in het Natura 2000-beheerplan uit 2016 als niet significant nadelig bevonden voor de instandhoudingsdoelen¹⁰. De beoogde natuurwaarden verhouden zich goed met recreatie, mits de druk voldoende gereguleerd kan worden. Via een zoneringsplan is er gewerkt aan het vergroten van de draagkracht van het gebied en het verminderen van de kwetsbaarheid voor recreatie. Door de zonering worden de kwetsbare delen

van het gebied ontzien: de accommodaties en recreatieve voorzieningen worden voornamelijk aan de rand van het Nationaal Park gesitueerd. Toeristen die het Dwingelderveld willen bereiken met de auto worden opgevangen aan de randen van het gebied. De belangrijkste parkeerplaatsen liggen bij het bezoekerscentrum in Ruinen, bij de Natuurpoort bij Spier en de diverse parkeerplaatsen in het noorden van het gebied. Er wordt momenteel gewerkt aan een nieuw Natura 2000-beheerplan.

Bezoekersonderzoek

In 2022-2023 is er in opdracht van Stichting Cultuurtoerisme Drenthe en Recreatieschap Drenthe onderzoek uitgevoerd naar o.a. bezoekersaantallen, herkomst, leefstijlen en drukte in het Dwingelderveld¹¹, waaruit o.a. blijkt dat:

- De vakantieperiodes de drukste periodes in het gebied zijn;
- De drukst bezocht parkeergelegenheid de Natuurpoort Spier is. Het bezoekerscentrum Dwingelderveld heeft circa tweederde minder unieke bezoekers en Buitencentrum de Poort heeft voor alsnog de minste aantal bezoekers;
- Het merendeel van de bezoekers aan het park van elders komen, gevolgd door een derde van de bezoekers uit de gemeente Westerveld en omringende gemeenten. Daarmee lijkt het park uit een belangrijke regionale functie te vervullen;
- De rustzoeker, plezierzoeker, verbindingszoeker en harmoniezoeker zijn de meest vertegenwoordigde leefstijlen. Daarna volgen respectievelijk de stijlzoekers en inzichtzoekers met op afstand avontuurzoekers.

Ambitie-, beheer en investeringsplan

In opdracht van het Recreatieschap Drenthe, namens het Overlegorgaan Regionaal Landschap Drents-Friese Gensstreek is een ambitie-, beheer- en

⁹ Brinkman, C et al. (2023). Verstoring- en zoneringsonderzoek Dwingelderveld, Drents-Friese Wold en Holtingerveld. Broedvogels en herpetofauna. Sovon-rapport 2023/68

¹⁰ Bron: Provincie Drenthe (2016). Beheerplan Dwingelderveld Ruimte voor een groots heidellandschap

¹¹ Ginder (2023). Studie bezoekersstromen Drents-Friese grensstreek. Onderzoek naar drukte, draagvlak en draagkracht in het Dwingelderveld, Drents-Friese Wold en het Holtingerveld.

investeerplan opgesteld voor de Drents-Friese grensstreek, met als doel¹² het ontlasten van kwetsbare natuur, het beter spreiden van bezoekers over de gehele regio en een centrale rol voor de dorpen in het toeristische netwerk. Er wordt o.a. geconcludeerd dat bestaande poorten aan de randen van de natuurgebieden bezoekers vooral verleiden om de natuurgebieden te bezoeken. In het rapport werd geconcludeerd dat deze natuurpoorten sterk naar binnen zijn gericht en weinig aanleiding bieden tot spreiding van bezoekers. De meeste informatie die ze presenteren is gericht op natuur. De poorten / entrees bij ondernemers en de TIP's zijn meer divers en niet enkel natuur-georiënteerd. Er zijn tal van poorten die nauwelijks als poort functioneren, beperkt open zijn en lastig vindbaar. Onderdeel van de uitvoerings- en investeringsagenda is o.a.:

- Het versterken en uitbreiden van de structuur van ontvangstopoorten en entrees;
- Herijken van de functie van natuurpoorten;
- Aanjagen van de realisatie van bestemmingen bij dorpskernen;
- In te zetten op groenblauwe dooradering om kwaliteit toe te voegen aan de recreatieve beleving van het landschap. Op deze wijze wordt de verbinding tussen de dorpen, als start- en eindpunt van bezoek, en een beleefbaar tussengebied versterkt. Deze benadering bevordert niet alleen de recreatieve waarde van het gebied, maar dient tevens als een effectieve strategie om de druk op de kwetsbare natuur te verminderen.

Drentse samenwerkingsagenda

In de (concept) Drentse samenwerkingsagenda natuur en recreatie van de provincie Drenthe wordt o.a. gesteld dat¹³:

- De dubbele opgave soms leidt tot een spanningsveld tussen beschermen en beleven van natuur.

- Natuur en recreatie hebben elkaar over en weer nodig. Natuur (en landschap) is van belang voor recreatie. Omgekeerd is recreatie van belang voor draagvlak voor natuur(ontwikkeling).
- Natuur en recreatie hebben beide belang bij het zorgen voor een goede beleving in Drenthe.
- Natuur en recreatie kunnen elkaars positie in gebiedsprocessen versterken en zorgen voor voortgang van het natuurherstelbeleid (Natuurnetwerk Nederland (NNN), Natura 2000, groenblauwe dooradering) in combinatie met bijpassende beleefbaarheid.
- Naar aanleiding daarvan concluderen samenwerkingspartijen dat op dit moment toeristen en recreanten zich in een beperkt aantal gebieden concentreren (onder andere Nationale Parken Dwingelderveld, Drents-Friese Wold en Drentsche Aa), terwijl andere delen van Drenthe veel minder bezocht worden. Partijen spreken de ambitie uit gezamenlijk te verkennen waar we in Drenthe potentie zien voor verdere ontwikkeling van recreatie in combinatie met winst voor natuur en landschap. Er moet gekeken worden in welke gebieden genoeg draagvlak en draagkracht is voor verdere recreatieve ontwikkelingen in combinatie met natuur en landschap en wat ervoor nodig is om dit te stimuleren.

Visie toerisme en recreatie

De gemeente Westerveld is bezig met een nieuwe visie toerisme en recreatie¹⁴. In de nieuwe visie zal o.a. aandacht zijn voor “Versterking van de recreatieve infrastructuur en ontsluiting van natuur en landschap, met aandacht voor spreiding van bezoekers. De visie is al besproken in het college en komt naar verwachting 15 april 2025 in de raad voor vaststelling. Het bijbehorende uitvoeringsprogramma volgt voor de zomer van 2025.

¹² Ginder (2024). Bestemmingsontwikkeling Drents-Friese Grensstreek. Ambitie- beheer- en investerplan (eindversie).

¹³ Provincie Drenthe (2024). Drentse samenwerkingsagenda natuur en recreatie (eindconcept)

¹⁴ Gemeente Westerveld (2024). Startnotitie. Opstellen Recreatie en Toerisme Visie.

Synthese van bovenstaand beleid

Bovenstaande onderzoeken, visies en ambities bieden aanknopingspunten voor de oplossingsrichtingen (zie hoofdstuk 4) voor de opgave van Staatsbosbeheer (zie hoofdstuk 2.4). Samenvattend zijn twee zaken essentieel:

- Ook bij gebiedspartners leeft de ambitie om integraal te werken aan enerzijds een goede balans tussen natuur en recreatie en anderzijds recreatie verantwoord door te ontwikkelen. De ambities van Staatsbosbeheer daarin overlappen met een groot deel van die van zowel provincie, gemeenten en recreatieschap, waarbij er wel sprake is van accentverschillen. Zo is recreatie ook enorm belangrijk voor het woon-werk-klimaat in de regio, niet alleen voor leefbaarheid, maar ook voor de lokale economie en werkgelegenheid;
- De opgave voor natuur en recreatie is gebiedsoverstijgend. Dit vraagt betrokkenheid van meerdere partijen voor mogelijke oplossingen, gezien de diverse grondposities en verantwoordelijkheden. Maar ook voor de inzet van behulpzaam instrumentarium. Intensieve samenwerking is niet alleen broodnodig, maar randvoorwaardelijk om de geschetste opgave in zowel het Nationaal Park als het plangebied te kunnen realiseren.

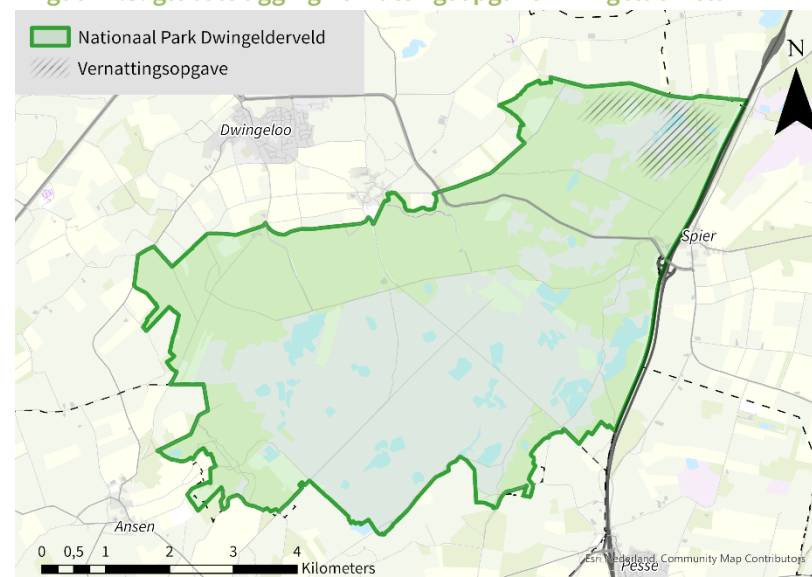
Daarnaast is het beheer van de recreatieve infrastructuur en voorzieningen, maar ook toezicht, een financiële uitdaging voor Staatsbosbeheer. Er is geen sluitende dekking voor het beheer van de huidige infrastructuur, laat staan voor nieuw recreatief aanbod.

2.4 Recreatieve opgave noordelijk plangebied

De aanleiding van dit onderzoek richt zich specifiek op het noordelijk deel van het Dwingelderveld (zie figuur 2.3). Dit gedeelte omvat grofweg een kwart van het oppervlakte van het Nationaal Park en wordt in het zuiden door de N855

afgesneden van de rest van het park. In de voorgaande beheerperioden zijn al meerdere vernattingsmaatregelen uitgevoerd met als doel meer water vast te houden en daarmee bij te dragen aan het herstel van zowel de waterhuishouding als de bijbehorende habitattypen.

Figuur 2.3: globale ligging vernattingsopgave Dwingelderveld

In de loop der jaren is een groot deel van de ontwaterende watergangen en greppels in het Dwingelderveld gedicht, maar een deel is nog aanwezig, met name in de noordelijke boswachterij¹⁵. Er ligt hierdoor een Natura 2000 opgave. Staatsbosbeheer en de provincie Drenthe zijn daarom van plan om, in lijn met de conclusies uit de NDA en het advies van de Ecologische Autoriteit (zie hoofdstuk 2.2), de komende jaren in het noordelijk plangebied binnen het Nationaal Park verdere vernattingsmaatregelen uit te voeren. De beoogde maatregelen omvatten o.a. het dempen van kunstmatig gegraven greppels. Met deze maatregelen kan het gebied meer regenwater vasthouden. Op deze

¹⁵ Bron: Provincie Drenthe (2016). Beheerplan Dwingelderveld Ruimte voor een groots heidelandschap

manier wordt verdroging tegengegaan, wateroverlast in omliggende gebieden verminderd en tegelijkertijd de natuur hersteld. Meer water betekent echter ook een hogere grondwaterstand, waardoor sommige paden minder geschikt worden voor recreatieve vormen, zoals wandelen, MTB en paardrijden (zie figuur 2.3).

Recreatieve infrastructuur in het noordelijk deel

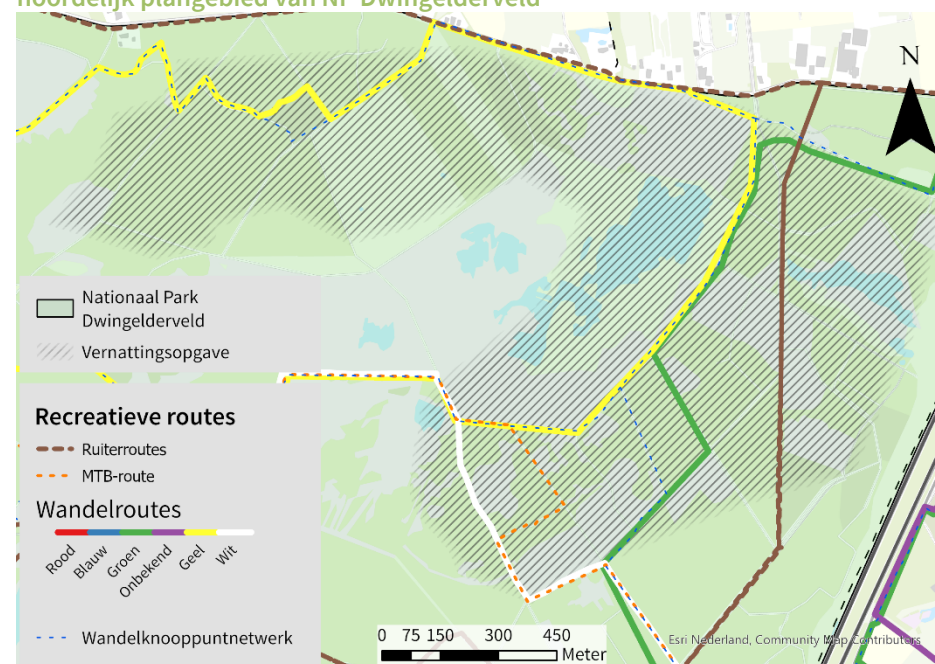
Dit gedeelte van het Nationaal Park kent relatief veel recreatieve voorzieningen. Er lopen relatief veel paden en routes vanuit de gedachte om de meer zuidelijke gelegen natuurkern te ontlasten. In het zuidoosten ligt Natuurpoort Spier: de belangrijke toegang tot het gebied met een landelijke / bovenregionale functie (zie hoofdstuk 2.3), mede omdat vanaf hier de wandelroute Boswandeling Spier start (het vlonderpad), het familiep pad, er twee grote parkeervoorzieningen zijn, busverbindingen, een speeltuin, hondenlosloopgebied, de Boslounge en een Van Der Valk hotel met restaurant. In het noorden van het gebied liggen meerdere parkeerplekken en/of is er ruimte voor berm parkeren aan de weg Smalbroek. Deze entrees hebben waarschijnlijk vooral een lokale/regionale functie.

Door het noordelijk deel lopen de volgende routes, zie figuur 2.4:

- Wandelroute Witteveen (geel, 6km) vanuit het noorden;
- Wandelroute Boswandeling Spier (vlonderpad, wit, 5,5 km) vanuit natuurpoort Spier;
- Wandelroute familiep ad Dwingelderveld (donkerblauw, 2,3 km), vanuit natuurpoort Spier;
- Circa de helft van de 21km lange MTB route;
- Lange afstandswandeling Drenthepad;
- Een deel van de groen-witte ruiterroute (9,3km) in het zuidwesten van het plangebied;
- Een deel van de ruiterroute (niet voor mannen) in het zuidwesten van het plangebied;
- Tweevijfde van de rode dagroute voor ruiters;
- Een klein deel van de blauwe dagroute voor ruiter;

- Verbindings- en aanvoer routes voor ruiters;
- Tot slot zijn er meerdere gemarkeerde wandelommetjes vanuit de gemeenten die deels/grotendeels door het noordelijk plangebied lopen.

Figuur 2.4: mogelijke impact op recreatieve infrastructuur in het noordelijk plangebied van NP Dwingelderveld

Impact van vernatting: de recreatieve opgave

De vernattingsmaatregelen hebben impact op zowel wandelpaden, MTB paden als de ruitersporen. Over deze paden loopt momenteel bijna 10,8 km wandelroutes, 1,2 km MTB routes, 1 km fietsroutes en 1,9 km ruitersporen. Dit betreft o.a. de gele, witte en groene wandelroutes. Zoals eerder geconcludeerd ligt het zwaartepunt van het huidige recreatieve netwerk in het noordelijke / noordwestelijke gedeelte van het Nationaal Park (zie hoofdstuk 2.1 en figuur 2). Dit betekent dat zonder tegenmaatregelen 6% van de MTB-routes, 2% van de

ruiterpaden, 8% van de wandelroutes en 3% van de fietsroutes wordt beïnvloed (zie tabel 1).

Het noordelijk plangebied heeft daarnaast ook nog eens een hoge dichtheid aan routes per hectare. Dat betekent dat de doorwaadbaarheid van het gebied en het aantal rondjes hoger is dan in andere delen van het park.

Tabel 2.1: recreatieve infrastructuur NP versus noordelijk plangebied

Type route	Aantal meter		%
	NP Dwingelderveld	Noordelijk plangebied	Percentage van routes in NP
MTB	21.674	1.211	6%
Paardrijden	105.561	1.984	2%
Wandelen	143.962	10.862	8%
Fietsen	34.634	1.066	3%

2.5 Natuur in het noordelijk plangebied

Wij hebben enkel de opdracht gekregen om naar de recreatieve opgave in het zoekgebied en plangebied te kijken. Natuur en recreatie werken echter twee kanten op, kan op zichzelf al een koppelkans zijn en daarom hebben we ook gekeken naar de natuuropgave in het plangebied.

Als we kijken naar de natuurwaarden in het plangebied dan valt op dat:

- Slechts een beperkt deel van het gebied kwalificeert als habitatype (zie figuur 2.5). De abiotiek in dit gebied is niet op orde. Het noordelijk deel verdroogt en eutrofiert. In de lopende/aankomende beheerperiode ligt hier een uitbreidingsdoelstelling vanuit Natura 2000;
- Er ligt in het noordelijk plangebied ook een bosreservaat waar ivm onderzoek geen beheer plaatsvindt en andere wijzigingen in gebruik door wordt gevoerd (zie figuur 2.5). Dit is een belangrijke waarde om rekening mee te houden;
- Er zijn natuurwaarden waar rekening mee moet worden gehouden. Vanuit de Nationale Database Flora en Fauna (NDFF) en broedvogelmonitoring blijken bijv. het paapje, zwarte specht en boomleeuwerik gebied dekkend te zijn opgenomen. Voor deze broedvogels geldt een instandhoudingsdoelstelling. De Vogelbescherming heeft eerder op basis van literatuuronderzoek geconcludeerd dat het paapje gevoelig is voor recreatie¹⁶. Zwarte specht lijkt specifiek gevoelig voor MTB;
- Dat een groot deel van het zoekgebied nog niet kwalificeert als habitatype biedt – onder voorwaarden - kansen voor zowel het richten van natuurherstelmaatregelen als het verleggen van recreatieve infrastructuur.

Uit een eerder verstorings- en zoneringsonderzoek naar voor recreatie kwetsbare vogel- en reptiel- en amfibiesoorten (zie hoofdstuk 2.2) blijkt bovendien dat:

- het plangebied qua broedvogels een klein deel zeer kwetsbaar en kwetsbaar bos omvat en een relatief groot aandeel van gevoelig halfopen gebied;
- er in het plangebied een prioritair knelpunt ligt voor reptielen omtrent een recreatieve verbinding;
- er geen prioritaire knelpunten liggen voor amfibieën.

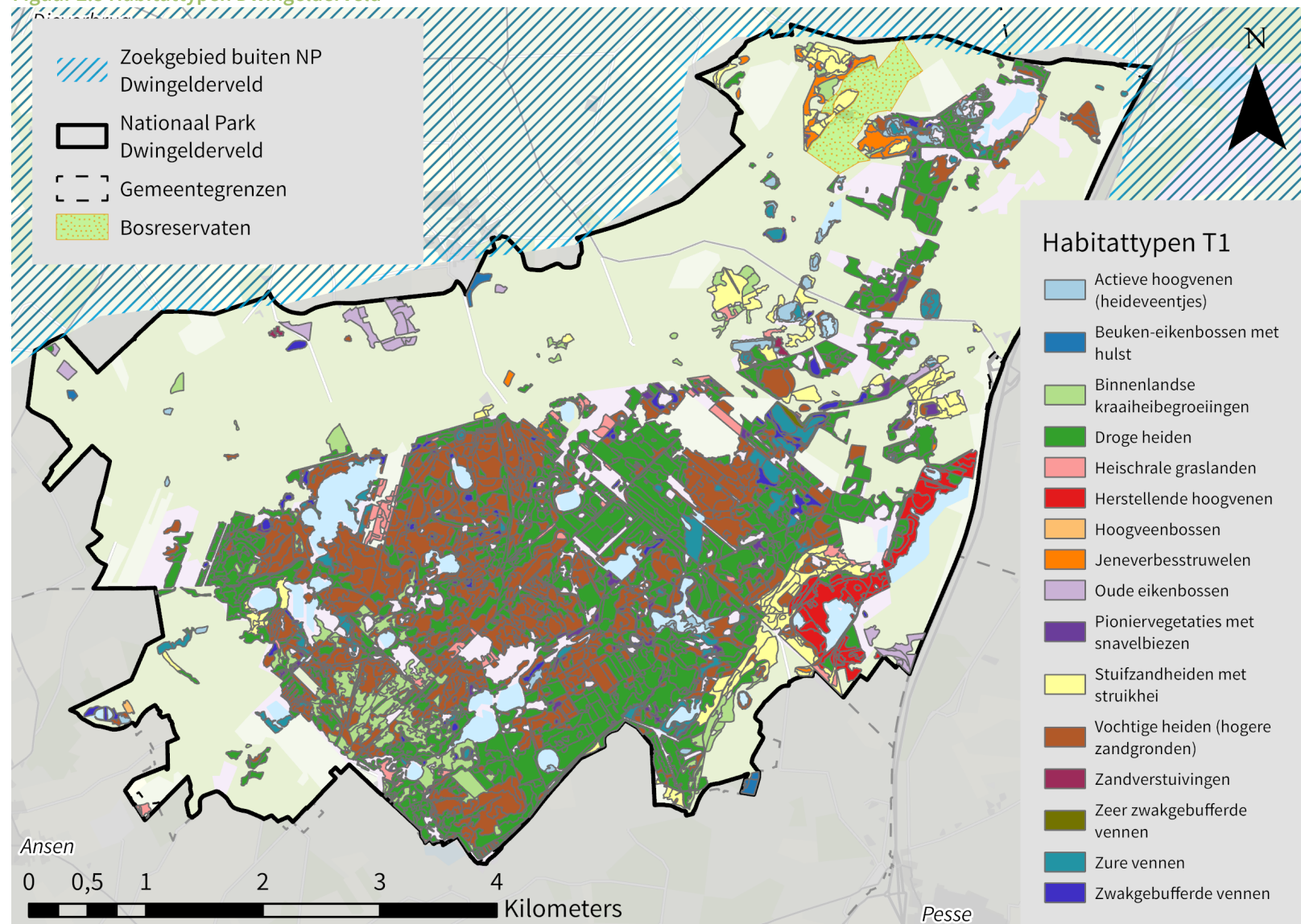
¹⁶ Krijgsveld KL, B Klaassen & J van der Winden (2022). Verstoring van vogels door recreatie. Literatuurstudie van verstoringsgevoeligheid en overzicht van maatregelen. Deel 1 hoofdrapport & deel 2 soortbesprekingen. Uitgave Vogelbescherming Nederland, Zeist.

Gezien de doelstellingen van Staatsbosbeheer op het gebied van zowel het beschermen en beleven van natuur, maar ook de diverse opgaven in en rond het Nationaal Park (zie hoofdstukken 2.2 en 2.3) vraagt dit een integrale aanpak om tot oplossingen te komen. Dit betekent het aanbieden van alternatieven voor de onder invloed van vernatting beïnvloede routes. Voor deze alternatieven wordt in eerste instantie gekeken naar een zoekgebied ten noorden van het Nationaal Park (zie hoofdstuk 3), maar er liggen ook kansen in het park zelf (zie hoofdstuk 4).

Figuur 2.5 Habitattypen Dwingelderveld

Bron: BIJ12 https://atlas.bij12.nl/WebViewer/index.html?viewer=NDVH_Prof

3 Het zoekgebied in beeld

In dit hoofdstuk staat een kenschets van het door Staatsbosbeheer aangereikte zoekgebied. We beschrijven de huidige situatie op basis van de huidige functie, aanwezige recreatieve voorzieningen en grondposities.

Begrenzing zoekgebied

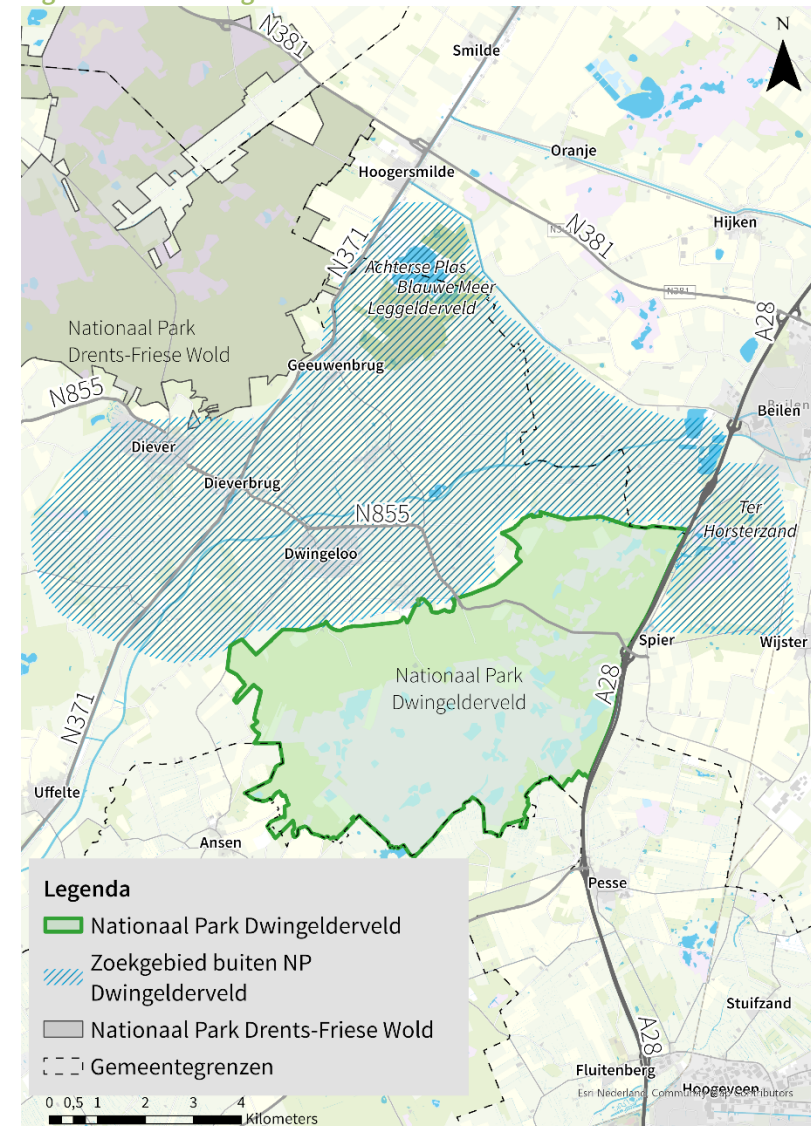
Het zoekgebied ligt ten noorden van Nationaal Park Dwingelderveld en wordt grofweg begrenst door achtereenvolgens Nationaal Park Drents-Friese Wold, Hoogersmilde, de Beilervaart, Beilen in het noorden. Door het Linthorst Homankanaal, Weijster en Spier in het oosten en door de weg Honingvlanden en de watergangen Zekte en Kwasloot in het westen (zie figuur 3.1). Het zoekgebied omvat de (es)dorpen Diever, Dieverbrug, Dwingeloo en Geeuwenbrug (naast diverse buurtschappen) en wordt doorkruist door zowel de A28, de N855, de N371 als de Dwingeler Stroom en Drentse Hoofdvaart. Andere opvallende landschappelijke kenmerken zijn het Leggelderveld en Blauwe Meer (Natura 2000-gebied en een deel van Nationaal Park Drents-Friese Wold), de zandwinning Achterse Plas. Terhorsterzand en Makkumerplas (onderdeel van Natuurnetwerk Nederland (NNN)) en verschillende plassen, incl. visvijver vlakbij Beilen. Het zoekgebied ligt volledig in de gemeenten Westerveld en Midden-Drenthe.

Funcities en grondposities in het gebied

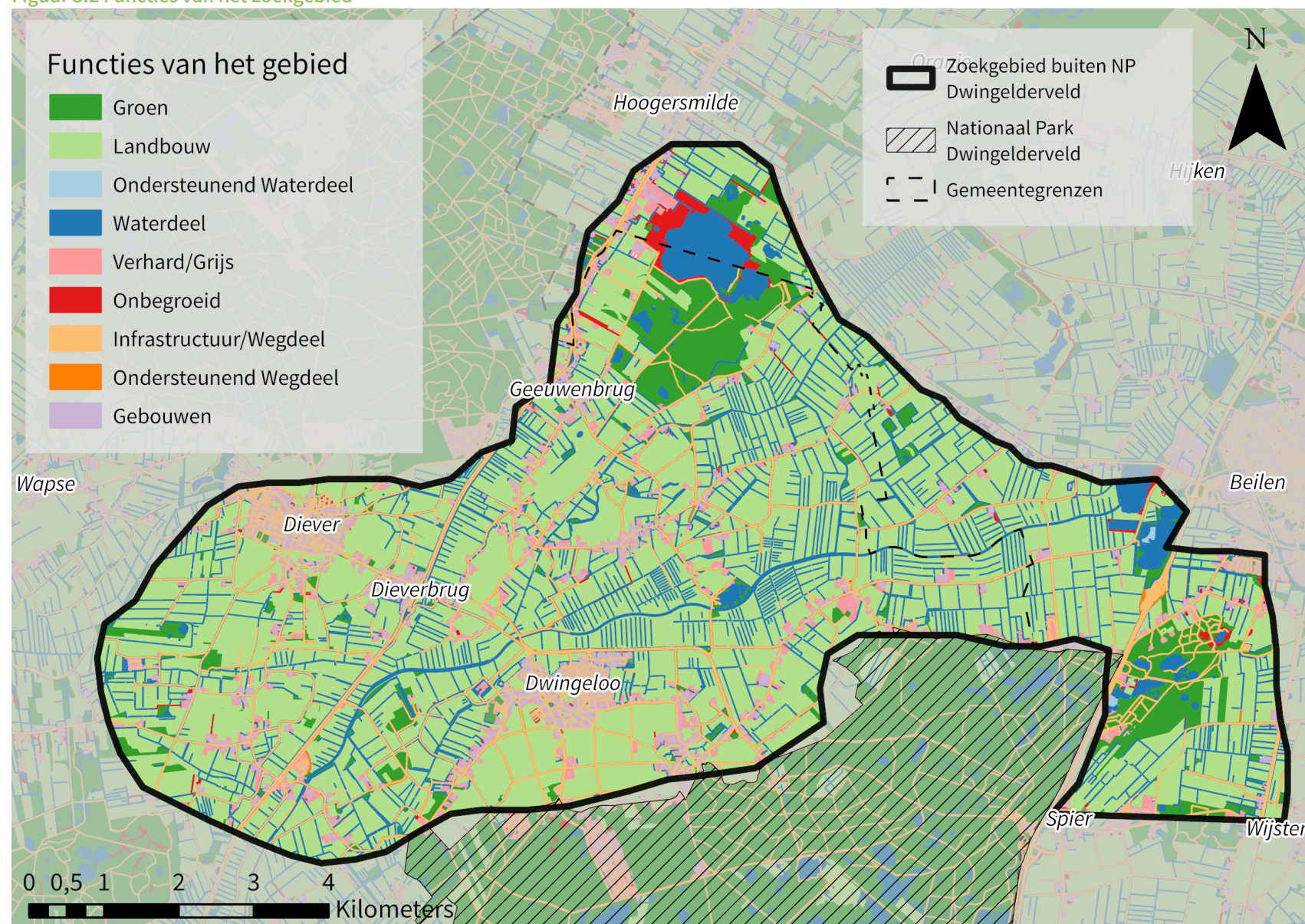
Het zoekgebied bestaat uit de volgende functies: agrarisch (70%), gevolgd door respectievelijk natuur (12%) en verhard/grijs (6%), zie figuur 3.2 en tabel 3.1. De agrarische bedrijvigheid bestaat veelal uit (intensieve) melkveehouderij met her en der akkerbouw. Het merendeel van de gronden in het zoekgebied lijkt in eigendom van met name de agrariërs, daarna gevolgd door de gemeenten. Ook terreinbeheerders Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten hebben grondposities (zie figuur 3.3). Deze posities overlappen voor een deel met gebieden die de status hebben van Natura 2000 en/of NNN (zie figuur 3.4). Recreatief medegebruik kan in dat geval een risico zijn voor natuurwaarden.

Wat opvalt is dat er geen robuuste bestaande NNN verbinding of opgave loopt tussen beide nationale parken.

Figuur 3.1 Het zoekgebied in beeld

Figuur 3.2 Functies van het zoekgebied

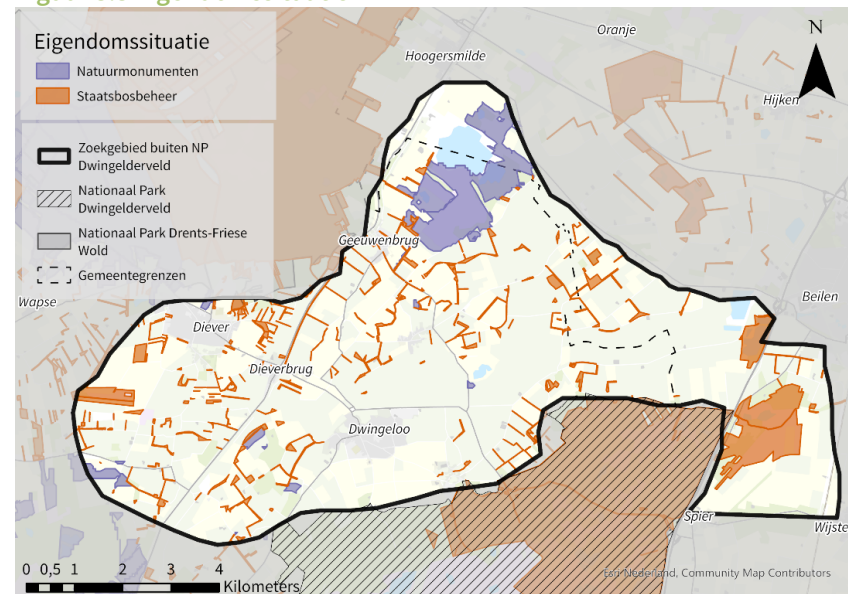

Tabel 3.1: Verdeling van functies in het zoekgebied

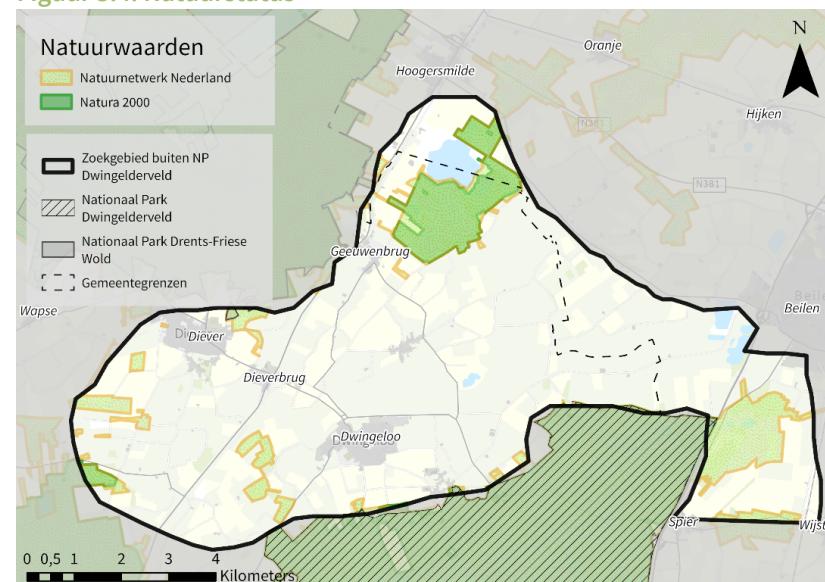
Functie	Aantal ha	Aandeel van totale zoekgebied (%)
Agrarisch	5.290	70%
Groen	939	12%
Verhard/Grijs	468	6%
Waterdeel	340	4%
Infrastructuur/Wegdeel	156	2%
Ondersteunend Wegdeel	114	2%
Ondersteunend Waterdeel	98	1%
Gebouwen	95	1%
Onbegroeid	64	1%

Bron: Berekend in GIS op basis van BGT (Basisregistratie Grootchalige Topografie)

Figuur 3.3 Eigendomssituatie

Figuur 3.4. Natuurstatus

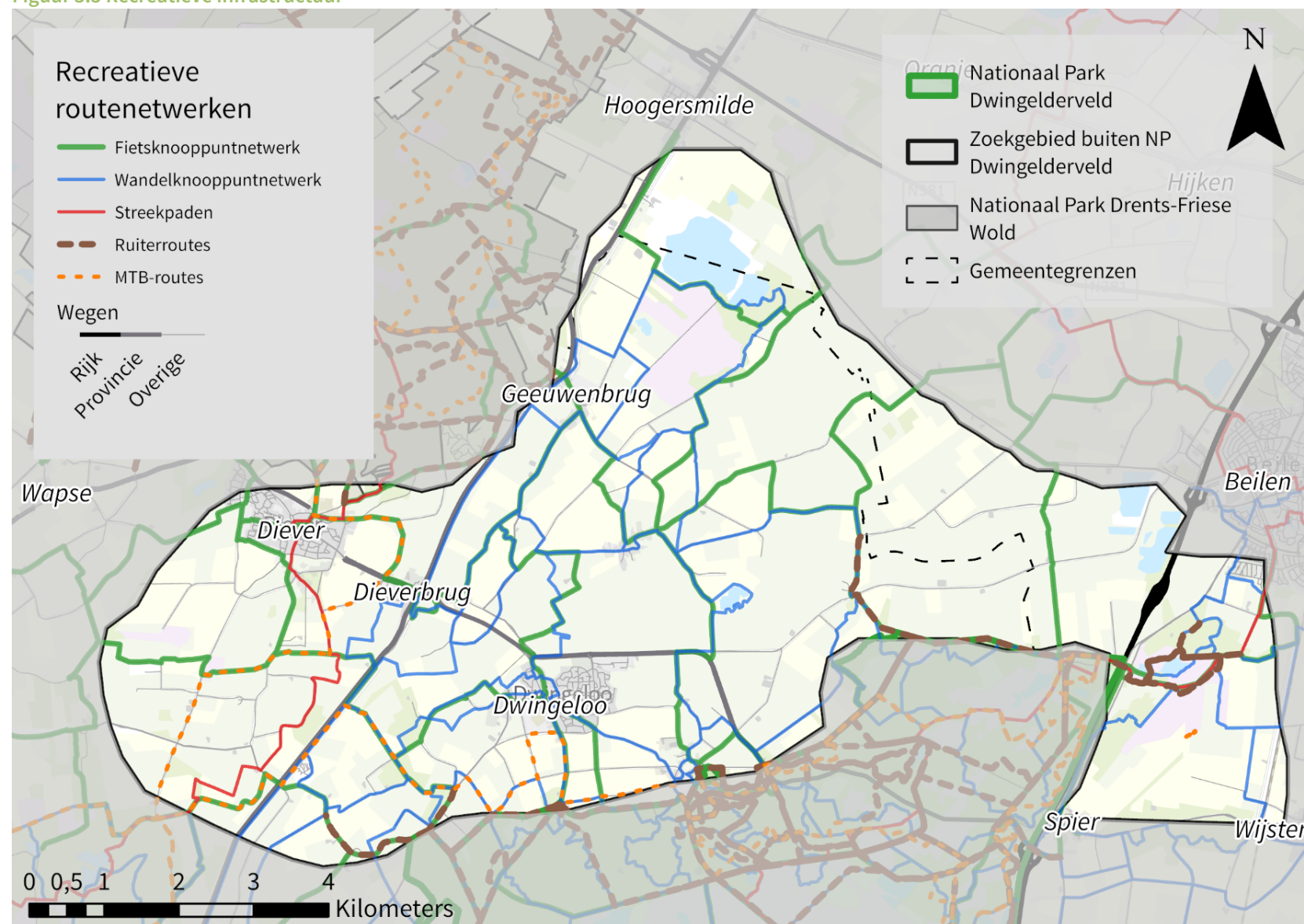
Bestaand recreatief aanbod

Het bestaande recreatie/toeristische aanbod is divers en bestaat qua voorzieningen uit poort Huis van Drenthe, wandel/zwembestemmingen Blauwe Meer en Terhorsterzand, een visvijver, enkele tientallen hotels, B&B's, campings en restaurants, maar ook commerciële dagrecreatie bestemmingen zoals:

- Alpaca's Enzo (Wittelte) – een alpaca en ezel boederij
- V.O.F. Ruitersportcentrum Van Daalen-Slot (Wittelte) – paarden
- Passantenhaven Dierbrug (Dwingeloo) – waterrecreatie
- Paardencentrum "Drift 12" (Dwingeloo) – paarden
- Taribush

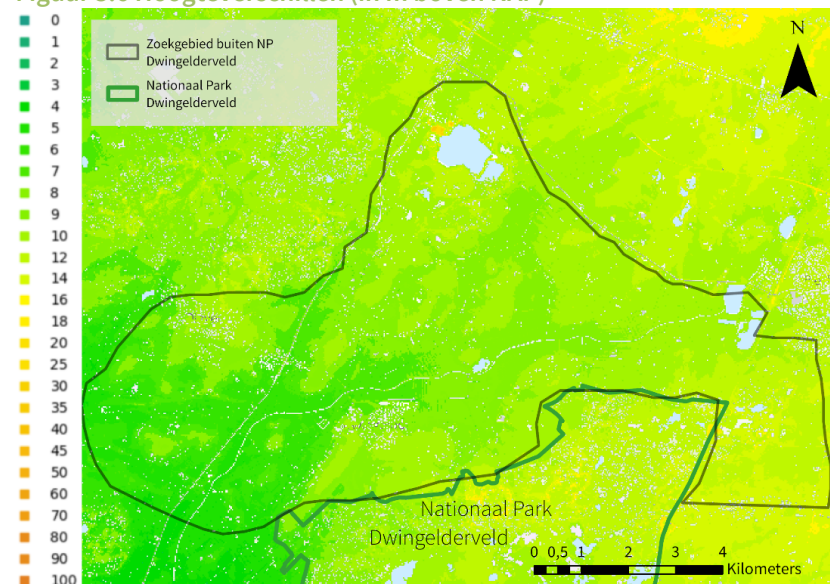
Qua recreatieve infrastructuur ligt er een uitgebreid knooppuntennetwerk van vooral wandel- en fietspaden (zie figuur 3.5). Deze netwerken worden aangevuld met utilitaire fietspaden, lokale wandelroutes en streekpaden zoals het Drenthepad. Het aanbod voor zowel MTB als ruiters is momenteel beperkt, zeker als je dit vergelijkt met het aanbod in beide nationale parken.

Figuur 3.5 Recreatieve infrastructuur

Qua bereikbaarheid valt op dat het oostelijk gedeelte van het zoekgebied ten zuiden van Beilen wordt afgesneden van de rest door de A28 met relatief weinig oost-westelijke verbindingen. Dat lijkt de inschatting te bevestigen van geïnterviewden dat Terhorsterzand op dit moment vooral een recreatieve rol vervult voor inwoners van Beilen, voor zowel wandelen, paardrijden en MTB.

Figuur 3.6 Hoogteverschillen (in m boven NAP)

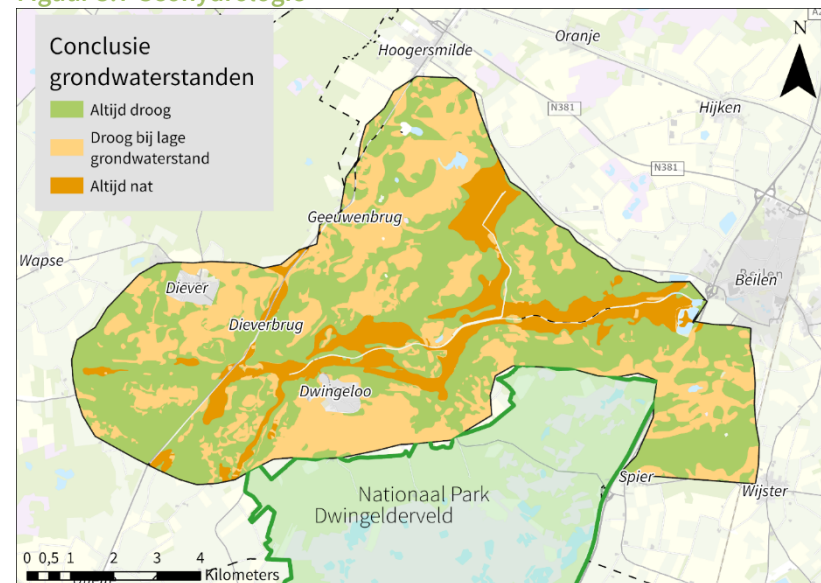

Hoogteverschillen en geohydrologie

Het zoekgebied is veelal vlak met hoogstens 1-2 meter verschil tussen deelgebieden. Een uitzondering is de zandwinning bij de Achterste plas (zie figuur 3.6). Ook de geohydrologie is van belang voor de haalbaarheid van toekomstige recreatieve infrastructuur. De ondergrond mag niet te nat zijn voor relatief intensieve recreatievormen zoals paardrijden en MTB, zonder dat er meer ingrijpende maatregelen nodig zijn (drains, dan wel grond aanbrengen). Op basis van de bodemtypes in combinatie met aannames over stijghoogte van het grondwater, de gemiddelde laagste grondwaterstand en gemiddelde

hoogste grondwaterstand hebben we zelf een zoekkaart gemaakt die een indicatief geeft over de drassigheid van de ondergrond (zie figuur 3.7).

Figuur 3.7 Geohydrologie

Aantrekkelijkheid landschap

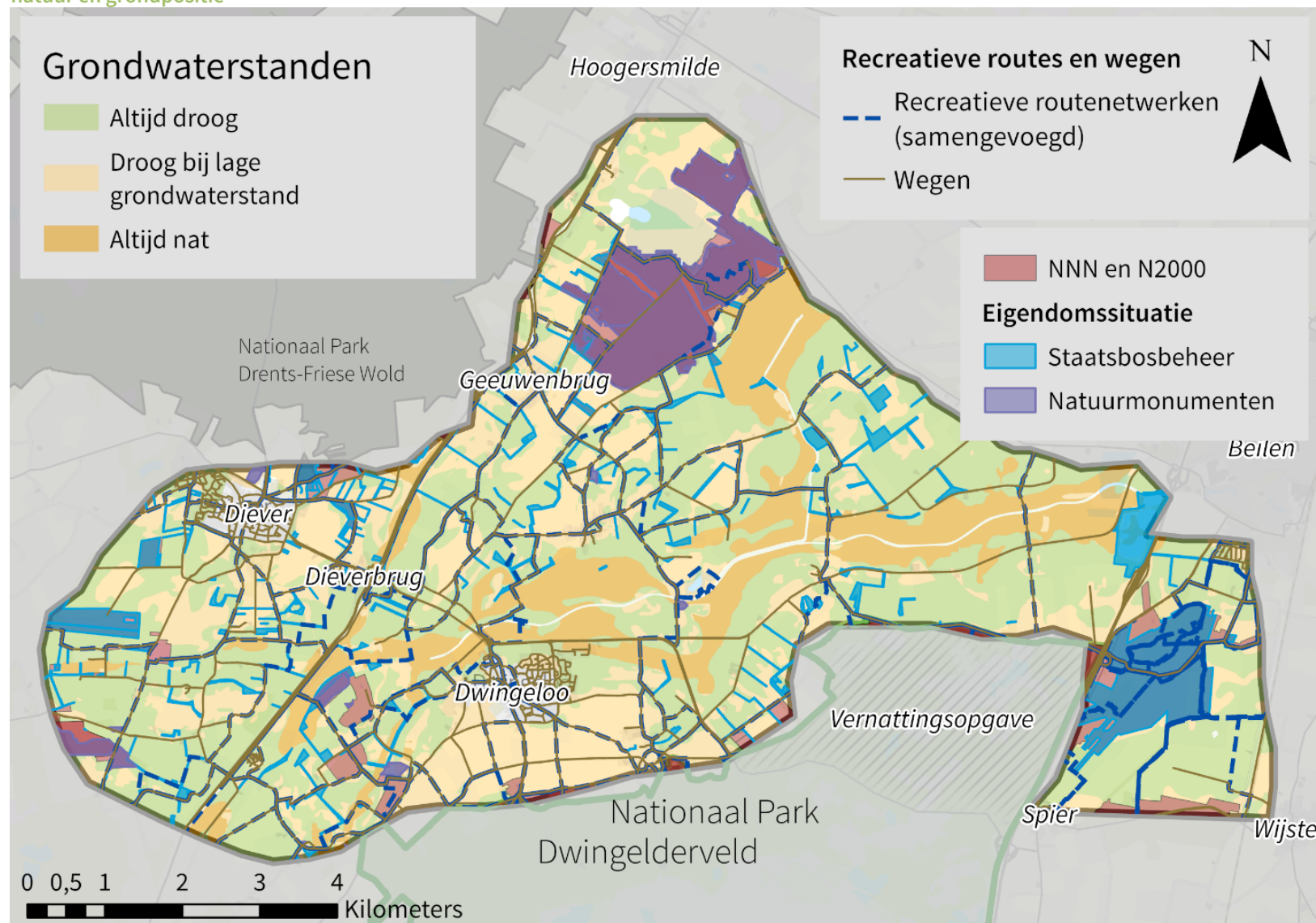
De aantrekkelijkheid van het landschap is subjectief. Twee zaken vallen op:

- Het is op dit moment veelal een open en agrarisch landschap. Daarmee is het minder aantrekkelijk en heeft het minder recreatief laadvermogen dan beide aangrenzende nationale parken;
- Het westelijk gedeelte van het zoekgebied kent een kleinere perceelgrootte en bevat veel meer landschapselementen dan het oostelijk gedeelte. Daarmee ligt het zwaartepunt van het huidige recreatieve laadvermogen in de omgeving van Diever en Dwingeloo. Er door de provincie op dit moment geen subsidie voor beheer van landschapselementen buiten de NNN.

We hebben een zoekkaart gemaakt op basis van de grondwaterstand, bestaande recreatie, NNN en grondposities van zowel Staatsbosbeheer als

Natuurmonumenten om richting te geven aan een gebiedsgerichte aanpak (zie figuur 3.8).

Figuur 3.8 zoekkaart op basis van grondwaterstand, bestaande recreatie, natuur en grondpositie

4. Kansen voor recreatie

In dit hoofdstuk beschrijven we achter een volgens de trends en ontwikkelingen die zowel op het zoekgebied als NP Dwingelderveld afkomen. Vervolgens gaan we in op generieke koppelkansen en daarna zoomen we in op de genoemde kansen uit de interviews. Tot slot presenteren we een synthese op basis van onze veldbezoeken, analyses en expertise.

4.1 Trends en ontwikkelingen

Toename aantal toeristen en recreanten

- Bevolkingstoename en vergrijzing

Het aantal inwoners in Nederland groeit. Deze extra mensen zullen ook recreëren waardoor de vraag naar natuur en recreatie toeneemt. Zonder meegroeïend recreatief aanbod betekent dit dat die stijgende vraag wordt afgewenteld op de bestaande natuur- en recreatiegebieden. Dat brengt risico's met zich mee voor zowel recreatie als natuur.

Daarnaast zal de komende jaren de bevolking sterk vergrijzen. Deze doelgroep heeft meer vrije tijd beschikbaar voor recreatie wat ook zorgt voor een extra druk. Opvallend is overigens dat de verwachte bevolkingsontwikkeling in de omliggende gemeenten grotendeels een krimp laat zien (zie tabel 4.1).¹⁷ Het gevolg van een dalende bevolkingsontwikkeling en vergrijzing is dat de recreatieve druk met 3-5% zal afnemen op de entrees waar vooral lokale inwoners gebruik van maken, zoals de kleinere parkeerplekken die niet bij een poort liggen.

¹⁷ CBS (onbekend). Groei en krimp per gemeente. <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/regionaal/groei-en-krimp>

Tabel 4.1: Verwachte bevolkingsontwikkeling

Gemeente	Ontwikkeling 2021 – 2035
Hoogeveen	-5,83%
De Wolden	-3,85%
Westerveld	-3,09%
Midden-Drenthe	-2,53%
Ooststellingwerf (Friesland)	+2,9%

- Extra toeristen creëren meer vraag

In het rapport Perspectief 2030 voorspelt het NBTC dat het aantal toeristen in de randstad ten opzichte van 2018 met 31% zal toenemen, en buiten de randstad met 39%¹⁸. Onduidelijk is of deze mensen ook gebruik zullen maken van de aanwezige recreatievoorzieningen. Maar met de huidige populariteit van buitenrecreatie en de overige trends kan er wel een toenemende vraag worden verwacht. Naast de groeiende vraag uit Nederland, wordt ook een groeiende vraag uit het buitenland verwacht. Met name meer Duitse toeristen zullen afreizen naar Nederland. Het Dwingelderveld vervult een belangrijke bovenregionale recreatieve functie, waarbij – afhankelijk van het seizoen – grofweg 50% van de bezoekers van elders komt. Vooral voor de poorten, zoals Natuurpoort Spier, heeft dit belangrijke consequenties in een te verwachten toename van bezoekersaantallen.

Bezoekersgedrag

- Buitenrecreatie neemt toe

Nederlanders zijn graag buiten: 88% van de Nederlanders onderneemt buiten recreatieve activiteiten zoals wandelen, fietsen of recreëren op het water¹⁹. Buitenrecreatie wint aan populariteit boven andere sporten door herwaardering van natuur, bezig zijn met gezondheid en de behoefte om

¹⁸ NBTC (2019). *Perspectief 2030*. Bestemming Nederland.

¹⁹ NBTC-NIPO Research, 2018

even 'uit te staan'. Wandelen is het meest populair, variërend van korte wandelingen (84% van de respondenten uit het onderzoek van Wandelnet onderneemt deze activiteit) tot wandelvakanties (7%)²⁰. Deze groeiende interesse in buitenrecreatie zorgt voor een groeiende vraag naar buitenruimte. De groene buitenruimte per inwoner is in Nederland sterk verminderd. Met de verwachte bevolkingstoename en stijgende interesse in buitenrecreatie, missen we in 2050 minimaal 62.800 hectare aan ruimte in heel Nederland voor buitenrecreatie²¹. In Drenthe is de hoeveelheid groen per inwoner nu en in de toekomst het hoogst en neemt zelfs toe. Dat impliceert een toekomstige verlaging van de recreatieve vraag uit de regio, maar een toename van de recreatieve druk op de poorten, afkomstig van bezoekers uit andere delen van Nederland.

- **Toename in elektrische fietsen**

In 2023 gebruikte de helft van de recreatieve fietsers een elektrische fiets en slechts 16% een standaard fiets²². Elektrisch fietsen maakt fietsen toegankelijker voor een grotere doelgroep en zorgt ervoor dat recreanten langere afstanden afleggen. Hierdoor veranderen ook de wensen van fietser: elektrische fietsers vinden het belangrijker dat de bewegwijzering van goede kwaliteit en compleet is en dat er voldoende pauzeplekken/horeca aanbod onderweg is. Maar de langere afstanden zorgen er ook voor dat recreanten dieper de natuurgebieden in fietsen.

- **Recreanten blijven vooral dicht bij huis**

De meeste wandelaars en fietsers blijven relatief dicht bij huis⁸. Slechts 9% van de mensen die een ommetje maakt gaat daarvoor naar een andere locatie. Deze trend is nog duidelijker te zien bij oudere recreanten. Echter geldt wel: hoe langer de wandeling, hoe hoger de bereidheid om verder te reizen.

- **Plattelands toerisme steeds populairder**

Steeds meer boeren combineren hun agrarische activiteiten met nevenactiviteiten, zoals verblijfsrecreatie. Voor boeren draagt het bij aan een diversificatie van hun verdienmodel en voor bezoekers biedt het een authentieke ervaring. Ook draagt deze trend bij aan de beleving en herwaardering van de streek en het platteland (NBTC, 2023).

Bezoekers in de natuur

- **Toename in aantal hondeneigenaren**

Vooral tijdens de coronapandemie is het aantal honden flink gestegen, redenen hiervoor zijn om eenzaamheid tegen te gaan, de mentale en/of fysieke gezondheid te bevorderen en omdat men meer thuis is en daarmee meer tijd heeft om voor het dier te zorgen. Gemiddeld hebben 18,3% van de Nederlandse huishoudens honden en gemiddeld zijn er 1,3 honden per huishouden²³. Dit zorgt voor meer druk op de uitlaatgebieden of de natuur rondom huis en kan tevens tussen gebruikersgroepen voor spanningen zorgen. Terreinbeheerders geven aan dat loslopende honden een negatieve invloed hebben op de bezoekerservaring en dat ze broedvogels en wild verstoren. De ontlasting van de honden heeft daarnaast een vermestend effect. Naar verwachting wordt landelijk Staatsbosbeheer beleid rondom honden in hun terreinen stringenter.

- **Zonering en bestemmingsmanagement**

Om bezoekdruk en potentiële negatieve effecten op natuur en natuurbeleving in goede banen te leiden wordt er door terreinbeheerders steeds meer een zonering toegepast om bezoekers bewust te spreiden en /of concentreren. Steeds vaker wordt die zonering op een regionale schaal afgestemd, zoals in Nationaal Park Hollandse Duinen²⁴ en de Veluwe²⁵. Bestemmingsmanagement is een opkomende discipline om – over

²⁰ Wandelnet (2021). *Nationale Wandelmonitor 2021*. Inzicht in wandelend Nederland.

²¹ Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd (2023). *Meer ruimte voor recreatie*. Verkenning nationaal toekomstig recreatietekort.

²² Fietsplatform (2023). *Recreatief fietsen Nederland 2023*.

²³ Aeres Hogeschool. (2023). Pet Monitor 2023. Opgehaald van: <https://www.aereshogeschool.nl/petmonitor>

²⁴ Van Engeldorp Gastelaars et al. (2024). *Natuur- en recreatieprofielkaarten Nationaal Park Hollandse Duinen*. Inzicht in het huidige recreatieve gebruik en recreatiegevoelige natuur in de Natura 2000-gebieden van NPHD.

²⁵ Provincie Gelderland (2022). *Recreatiezoningsplan Veluwe*

grenzen heen – in samenwerking tussen overheden en terreinbeheerders bezoekers te sturen door goede informatievoorziening, bebording, marketing en (door)ontwikkeling van bestemmingen.

- **Toeristen laten zich sturen naar minder drukke locaties**

Vooral toeristen laten zich daadwerkelijk verleiden tot het bezoeken van locaties waar het minder druk is blijkt uit onderzoek en ervaringen van marketingorganisaties. Het bezoek aan minder bekende hotspots leidt niet tot een slechtere vakantie-ervaring²⁶.

- **Veranderend draagvlak voor natuurmaatregelen**

De natuur staat onder druk en verschillende partijen nemen maatregelen om drukfactoren te verminderen en de natuurkwaliteit te verbeteren. De veranderingen die dit met zich meebrengt kunnen leiden tot een lager draagvlak voor nog meer natuurherstelmaatregelen of zelfs polarisatie. Een verantwoorde beleving van natuur is essentieel voor draagvlak voor het beschermen ervan. Natuur- of recreatieve opgaven zullen integraal moeten worden aangepakt om succesvol projecten te kunnen uitvoeren.

4.2 Koppelkansen vanuit beleid

Hoewel de recreatieve behoefte groot is, lijkt het niet realistisch de ruimtelijke claim vanuit recreatie volledig 'eigenstandig' op het landelijk gebied neer te leggen. We zien dat recreatie een uitstekende koppelkans is met andere functies en ontwikkelingen in het landelijk gebied. We noemen hier de belangrijkste.

NPLG

Vanuit het NPLG werkte provincie Drenthe aan het Drents PLG, waarin de gebiedsgerichte aanpak en maatregelen voor het landelijk gebied, inclusief de omgeving van het Dwingelderveld, werden uitgewerkt. Na het stopzetten van

het NPLG vanuit Den Haag heeft de provincie Drenthe besloten wel door te gaan met hun visie voor het landelijk gebied. Deze is nog niet afgerond, maar zou wel koppelkansen kunnen bieden met o.a. landbouw (groenblauwe dooradering en overgangsgebieden).

Koppelkansen landbouw: Groenblauwe Diensten en dooradering

Er zijn steeds meer manieren om agrariërs te compenseren voor hun bijdragen aan maatschappelijke functies. Deze staan in de Catalogus Groenblauwe Diensten en worden bijvoorbeeld toegepast in het beekdal rondom de Dwingeler Stroom. De agrarische bedrijven aldaar zien waarschijnlijk niet altijd de voordelen van recreatie op hun terrein en zullen dit niet snel ontwikkelen. De Catalogus Groenblauwe Diensten (CGND) biedt hiervoor een uitkomst. Via dit programma kunnen provincies, waterschappen en gemeenten maatregelen gericht op onder andere recreatie subsidiëren. Onder de noemer van recreatief medegebruik, kunnen boeren een vergoeding krijgen voor recreatief medegebruik van hun terreinen²⁷. Wanneer zij paden beheren die onderdeel uit te maken van een doorgaande wandelroutestructuur, ontvangen zij een vergoeding. De hoogte van de vergoeding is afhankelijk van meerdere factoren en per situatie verschillend. Groenblauwe dooradering is een belangrijke methode om landschap te herstellen. De ambitie van 10% groenblauwe dooradering betekent voor recreatieve infrastructuur een belangrijke koppelkans voor het toegankelijk en beleefbaar maken van het landelijk gebied voor recreanten. Tot slot zou een transitie naar een minder intensieve vorm van landbouw in de directe omgeving van het Nationaal Park de druk op de natuurkwaliteit zelf enorm verminderen.

Koppelkansen natuur: Drentse Bossenstrategie

De Drentse Bomen- en Bossenstrategie is het plan van de provincie Drenthe om de kwaliteit van bestaande bossen te verbeteren en het bosareaal met 3.700

²⁶ NRIT. (2022). Trendrapport Toerisme, recreatie en vrije tijd. <https://www.nrit.nl/trendrapport>

²⁷ BIJ12 (2018). *Nederlandse Catalogus Groenblauwe Diensten*. Bijlage D cluster- en subcluster-beschrijvingen.

hectare uit te breiden.²⁸ Dit initiatief is een regionale uitwerking van de landelijke Bossenstrategie, die streeft naar een bosuitbreiding van 10% in Nederland tegen 2030. In Drenthe wordt beoogd om ruim de helft van de uitbreiding, circa 2.000 hectare, binnen aangewezen natuurgebieden en natuurontwikkelingsgebieden te realiseren. De resterende 1.700 hectare zal daarbuiten worden aangelegd, bijvoorbeeld in steden, dorpen en op het platteland.

Naast uitbreiding richt de strategie zich op het verbeteren van de gezondheid en vitaliteit van de huidige bossen. Door de droge zomers van 2018, 2019 en 2020 zijn de effecten van verdroging in de Drentse bossen duidelijk zichtbaar. Het mengen van verschillende boomsoorten en het vasthouden van water in natte periodes zijn enkele maatregelen die worden genomen om de bossen minder kwetsbaar te maken en de biodiversiteit te vergroten. Daarnaast omvat de strategie een compensatie van 200 hectare bos voor bomenkap die plaatsvindt om Natura 2000-doelstellingen te realiseren. Deze compensatie zal buiten de bestaande natuurgebieden worden aangelegd.

In de Drentse bomen- en bossenstrategie wordt de ambitie gesteld om recreatief medegebruik van het bos te behouden. De provincie zou de openstelling met SNL en de Natuurschoonwet stimuleren.

Koppelkans natuur: Drents Agrarisch Natuurbeheer (DAN)

Een vorm van natuurbeheer waarbij agrariërs actief betrokken zijn bij het beheren en versterken van natuur en biodiversiteit op en rond hun landbouwgronden. Het programma maakt deel uit van het bredere Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) dat in heel Nederland wordt uitgevoerd. In Drenthe wordt dit gecoördineerd door agrarische natuurverenigingen en collectieven. Vanuit dit programma worden ook maatregelen doorgevoerd. Zoals het behouden van landschapselementen en andere aanpassingen die het

agrarische landschap voor de recreant aantrekkelijker maakt. Agrariërs die zich hiervoor inzetten zijn extra interessant voor routenetwerken, educatie landbouwtoerisme.

Koppelkans water: Kaderrichtlijn Water

Het gebruik en de inrichting van onze watersystemen is decennialang beïnvloed door de mens (onder andere dammen, lozingen, scheepsvaart). Dit heeft als keerzijde dat de natuurlijke processen in het water zijn verstoord. Hiertoe is in 2000 in Europa de Kaderrichtlijn Water (KRW) ingevoerd, met als doel de wateren in 2027 weer schoon en veilig te hebben voor mens en natuur.

Het waterschap is de aangewezen partij voor de KWR-doelstellingen in de omgeving van NP Dwingelderveld. Maatregelen kunnen mogelijk koppelkansen bieden voor recreatie. Enerzijds kan recreatie profiteren van landschappelijke aanpassingen door ook recreatieve voorzieningen aan te leggen. Anderzijds kan KRW van recreatie profiteren door educatie en kennisdeling over het belang van KRW en de natuurlijke processen in het water. Ook recreatief medegebruik op zogenaamde schouwpaden van waterschappen zijn een mogelijke kans.

Koppelkans gebiedsvisies Natuurmonumenten

In de gebiedsvisie Leggelderveld 2023-2041 van Natuurmonumenten wordt de ambitie geuit om dit gebied te verbinden met het naastgelegen Drents-Friese Wold, wordt er gewerkt aan een betere zonering en is er in 2025 een grondruil geweest met Calduran Kalksteen, de exploitant van de zandwinning. In hun gebiedsvisie Dwingelderveld 2024-2042 worden ambities omarmd als een betere zonering, herstel van het omliggende esdorpenlandschap en robuuste ecologische verbindingen met het Holtingerveld, het Drents-Friese Wold en het Reest- en Vechtdal.

²⁸ Provincie Drenthe (onbekend). Bossen in Drenthe.
https://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/natuur-milieu/natuur/natuurbeleid-regels/bossen-drenthe/?utm_source=chatgpt.com

4.2 Kansen op basis van de gesprekken

Algemeen

In bijna ieder gesprek kwam de volgende boodschap terug: “Zoek ook binnen het Nationaal Park naar alternatieven voor recreatie in plaats van alleen in het zoekgebied.” Meerdere gesprekspartners gaven aan dat het zoekgebied naar hun mening relatief weinig kansen bood en dat er daardoor ook binnen Dwingelderveld gekeken moest worden. Ze gaven aan dat het contrast tussen het NP en het omliggende agrarische gebied groot is. Ze benadrukten dat zowel de toerist als lokale recreanten vooral komen voor de nationale parken en niet per se voor het open/halfopen agrarische landschap eromheen.

Tegelijkertijd zien zowel Recreatieschap Drenthe, Wandelnet, de gemeente Westerveld en provincie Drenthe kansen voor de omliggende dorpskernen. De huidige poorten naar het gebied (zoals Spier en Ruinen) liggen in of op de rand van het Dwingelderveld, wat het moeilijker maakt om recreanten vanuit het natuurgebied naar het agrarische land te leiden. Door de route in een dorpskern te laten beginnen, ontstaat een omgekeerde overgang: recreanten starten op agrarisch land en bewegen zich richting het natuurgebied. Poort Huis van Drenthe, in de gemeente Westerveld, is meerdere keren genoemd als geschikte locatie om als poort door te ontwikkelen. Bijkomend voordeel is het stimuleren van economische ontwikkeling in de dorpskern door hier via aantrekkelijk aanbod het schouderseizoen te verlengen.

Verder gaven meerdere partijen aan dat ze graag betrokken willen worden in deze puzzel. Hier ligt een kans voor Staatsbosbeheer om gebiedspartners al tijdens het uitvoeren van dit onderzoek te betrekken. Dit vergroot het draagvlak over een kansenkaart (zie hoofdstuk 4.4) en gaat toekomstige gesprekken nog meer richten doordat andere partijen er deeleigenaar van worden. Op basis hiervan hebben wij in goed overleg met Staatsbosbeheer een werksessie georganiseerd met (semi)overheden om de conceptkansenkaart aan te scherpen. Hierdoor hebben wij de verwachting dat vervolgacties op dit onderzoek sneller en in goed overleg opgepakt kunnen worden.

Tot slot benoemde alle geïnterviewde partijen dat draagvlak essentieel is voor een succesvolle oplossing van de opgave van Staatsbosbeheer. Door eerdere natuurherstelmaatregelen is er zowel bij delen van de politiek als sommige inwoners weerstand tegen nog meer maatregelen die direct hun beleving beperken. Tegelijkertijd zijn er ontzettend veel ambities geformuleerd voor dit gebied en omgeving (zie hoofdstuk 2.3), maar kan daarin nog beter worden samengewerkt om gezamenlijk opgaven op te lossen. Ook leeft het gevoel dat niet alle recreantengroepen zich even serieus genomen voelen door Staatsbosbeheer. Het gezamenlijk bieden van hoogwaardige kwalitatieve alternatieven zijn daardoor een belangrijke oplossingsrichting.

Wandelroute kansen

Er zijn maar weinig stakeholders die kansen zien voor wandelroutes. De bestaande wandel- en fietsknooppuntennetwerken zijn relatief recent uitgerold en worden op dit moment op hun maximaal haalbaarheid geschat. De routes waar kansen voor gezien worden zijn voornamelijk langeafstand routes, zoals een verbindingroute tussen het Dwingelderveld en Drents-Friese Wold. Daarnaast zouden er kleinere lokale routes en ommetjes vanuit de dorpskernen en poorten of (door)ontwikkeld kunnen worden of op worden genomen in het knooppunten netwerk om het netwerk te vergroten. Het verbinden van routes met het Terhorsterzand wordt ook als mogelijke kans genoemd. Dit gebied wordt al recreatief gebruikt, maar is momenteel vanuit het westen alleen bereikbaar via een viaduct over de A28.

Verder zien de meeste gebiedspartners beperkte kansen voor wandelroutes buiten het Nationaal Park door de huidige openheid van het agrarische landschap. Men verwacht dat een route hier weinig gebruikt zal worden, omdat recreanten het landschap minder aantrekkelijk vinden dan de natuur in het Dwingelderveld. Om routes in het open landschap aantrekkelijker te maken, is verdere ontwikkeling van groenblauwe dooradering noodzakelijk.

Mountainbikeroute kansen

Een MTB netwerk lijkt vooral essentieel om de lokale vraag op te vangen en de toerist die wel wil mountainbiken een verantwoorde beleving aan te bieden. Tegelijkertijd leeft de wens bij de gemeente om ook rondom MTB meer mogelijkheden voor zowel inwoners als toeristen aan te bieden. Zowel de nationale parken als het zoekgebied lijken niet echt geschikt voor gravel biken. Er bestaan verschillende kansen voor mountainbikeroutes en voorzieningen. Taribush wijst op ontwikkelkansen langs het zandpad ten oosten van Lhee, waarvan het slechts een klein stukje is naar de dorpskern van Dwingeloo. Er zijn wensen vanuit o.a. een lokale MTB club in Dwingeloo voor meer singel-track verbindingen in het buitengebied. Tegelijkertijd bestaat de wens om de Poort van Drenthe door te ontwikkelen als startplek, met MTB verhuur en afspoelplek. In plaats van nieuwe routes helemaal opnieuw te bedenken, wijzen verschillende gebiedspartners op de al bestaande routes in fietsroute-apps en om vooral het gesprek aan te gaan met lokale MTB-clubs. Deze routes, die recreanten zelf kunnen samenstellen, zijn mogelijk interessant om als officiële routes op te nemen.

Ruiterroute kansen

Er ligt een duidelijke kans voor ruiterroutes. Stichting Paardenroutes Drenthe heeft ontwerpen gemaakt voor een ruiterknooppuntennetwerk voor de regio, incl. enkele verbindingen door het zoekgebied. Dit biedt een koppelkans waarbij Staatsbosbeheer samen met deze partij en andere gebiedspartijen aantrekkelijk aanbod kan ontwikkelen.

4.3 Opvang recreatieve opgave in zoekgebied

Eerder hebben we beschreven welke recreatieve routes en aanbod vanuit de Natura 2000-opgave elders moeten worden opgevangen (zie hoofdstuk 2.4). Als we specifiek kijken naar het zoekgebied dan zien wij – op basis van onze analyse van parameters, de interviews en onze veldbezoeken - de volgende kansen:

- **MTB:** zorg voor een volwaardige startplek bij de Poort 'Huis van Drenthe' met benodigde voorzieningen in combinatie met enkele nieuwe single tracks als verbinding tussen beide nationale parken. Voor een deel kunnen deze lopen over bestaande grondposities van Staatsbosbeheer in het zoekgebied en deels over bestaande (recreatieve) wegen. Gelet op de kenmerken in het zoekgebied is de potentie voor volwaardige opvang van de MTB opgave beperkt.
- **Ruiteren:** zorg voor één à twee verbindingsroutes tussen beide nationale parken in het zoekgebied. Er is samenwerking met andere grondeigenaren nodig om dit te realiseren. Gelet op de kenmerken in het zoekgebied is de potentie voor volwaardige opvang van de ruiter opgave beperkt.
- **Wandelen:** op grondpositie van Staatsbosbeheer kunnen er in het westen van het zoekgebied enkele (delen van) ommetjes aan het bestaande wandelnetwerk worden toegevoegd. Afhankelijk van de activiteit van de wandelaar (recreatief wandelen, hond uitlaten, sporten) en waar deze gebruiker vandaan komt (lokaal versus landelijk) is het mogelijk om de dichtheid aan infrastructuur, maar ook voorzieningen zoals hondenlosloopgebieden te creëren of vergroten in het zoekgebied, zoals bij het Terhorsterzand en de Mussels/Visvijver. Gelet op de kenmerken in het zoekgebied is de potentie voor volwaardige opvang van de wandelopgave beperkt.

Dit zijn weliswaar concrete kansen, maar deze zijn voor het zoekgebied onvoldoende kansrijk als alternatief om de gehele recreatieve opgave op te vangen. Dit zit vooral in:

- het gebrek aan landschappelijke (natuurlijke) kwaliteit van het zoekgebied, toch de hoofddreden van bezoekers aan het Dwingelderveld;
- de significante opgave in het betrekken van diverse grondeigenaren voor medewerking aan routes over hun land;
- de naar verwachting relatief hoge kosten, terwijl onderhoud van huidige recreatieve infrastructuur voor Staatsbosbeheer al niet kostendekkend is.

Kortom, de verwachting is dat recreatie buiten het Dwingelderveld (deels) mogelijk is, maar niet heel kansrijk is als aantrekkelijk volwaardig alternatief voor bezoekers aan het Dwingelderveld.

4.4 Kansenkaart

Gelet op de complexiteit van het gebied, de diverse opgaven en het feit dat Staatsbosbeheer deze niet volledig zelfstandig kan realiseren stellen wij daarom een andere aanpak voor met daarin (zie ook figuur 4.1):

- Een combinatie van oplossingsrichtingen in het zoekgebied én in het Nationaal Park;
- Voorstel voor een gezamenlijke aanpak; bestaande uit o.a. onderzoek, concrete projecten, en kansen op het versterken van de samenwerking;
- Bovenstaande gezamenlijke aanpak uitgewerkt in een fasering voor de korte, middellange en lange termijn.

Twee conclusies liggen hieraan ten grondslag:

- Lokale bezoekers hebben op korte termijn behoefte aan alternatieven. Dit is cruciaal voor het behoud van draagvlak bij de samenwerkingspartijen voor maatregelen ten behoeve van de Natura 2000-opgave. Door onderscheid te gaan maken in de herkomst van bezoekers en hun motivatie kunnen er wel degelijk recreatieve kansen in het zoekgebied benut worden;
- We zien op de langere termijn dat er koppelkansen ontstaan vanuit transities in het landelijk gebied; de ontwikkeling van groenblauwe dooradering of verdere ontwikkeling van het NNN. Daar zal de recreant kunnen profiteren van zowel de natuurlijk kwaliteit én kan recreatieve infrastructuur (paden en voorzieningen) goed worden mee gekoppeld.

Als we inzoomen op de herkomst van bezoekers, de eerder onderzochte leefstijlen en hun motivatie rondom natuurbeleving kunnen we gebruik maken van de Toolkit Natuurbeleving²⁹. Dit levert inzichten op in hoeverre deze leefstijl in het zoekgebied op bij een poort op te vangen is (zie tabel 4.2). Er lijken kansen te zijn om met name de plezierzoeker, verbindingszoeker, rustzoeker, harmoniezoeker en stijlzoeker via poorten en/of recreatief netwerk op te vangen buiten het Nationaal Park.

Tabel 4.2: profielen leefstijlen voor natuurbeleving

Leefstijl	Korte beschrijving	Kans op opvang bij poort	Kans op opvang in zoekgebied
 Avontuurzoeker	Natuurlijkheidshebber. Deze recreanten houden van ingerepte natuur, liefst zonder voorzieningen. Ze wandelen en fietsen graag lange afstanden en vermijden de massa.	Laag	Laag
 Plezierzoeker	Ze houden van sportief buiten zijn (MTB-en, hardlopen, waterrecreatie) en natuurbeleving die gepaard gaat met voorzieningen (horeca, spelen, picknicken).	Midden - Hoog	Midden - Hoog
 Harmoniezoekers	Gezelligheid en plezier staan voorop in een bezoekje aan de natuur. Ze waarderen open agrarisch landschap meer dan gemiddeld. Wil goed onderhouden natuur met wegen en paden. Ze houden van korte wandelingen, picknicken, horeca.	Hoog	Gemiddeld
 Verbindingszoeker	Natuurlijkheidshebber. Ze waarderen oernatuur, maar ook cultuurlandschap en open agrarisch landschap. Wil afwisseling, met goede wegen en paden, weinig voorzieningen. Houdt van wild spotten, natuurlezingen, observatiehutten, etc. Trekken graag rond.	Laag	Hoog

²⁹ B Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd, ZKA Leisure Consultants & Bureau Buhrs in samenwerking met MarketRespons (2021). Toolkit natuurbeleving.

	Rust-zoeker	Komen graag in rustige gebieden, gaan graag naar hetzelfde plekje, dicht bij huis en/of dat ze kennen. Toegankelijke vlakke gebieden met goede wegen en paden hebben de voorkeur.	Midden	Midden
	Inzicht-zoeker	Natuurlijkhebbber. Wil graag naar oernatuur zonder voorzieningen, houdt van wild spotten, bezoekerscentrum, observatiehut.	Laag	Laag
	Stijl-zoeker	Deze recreantgroep is graag actief bezig in de natuur (MTB-en, trailrunnen, waterrecreatie). Ze doen graag nieuwe kennis op en houden van goed georganiseerde activiteiten (o.a. natuurlezing). Ze komen graag op high lights (bijzonderheden) van enige faam af (boomkroonpad).	Midden-Hoog	Laag

Bij elke kans doen we een voorzet welke gebiedspartijen hierin mogelijk een rol kunnen spelen.

Kansen korte termijn

- 1) **Project: verplaats recreatieve routes binnen het Nationaal Park:** Er lijken – met respect voor de huidige natuurwaarden en Natura 2000-doelstellingen – kansen te liggen voor recreatie in de (zuidelijke) rand van het noordelijk plangebied van het Nationaal Park. Concreet betekent dit het verleggen van routes / infrastructuur voor zowel wandelen, ruiters als MTB, gebruik makend van bestaande paden en waarbij het niet erg is als een deel van de route door aantrekkelijk landelijk gebied gaan. Onze verwachting is dat hiermee recreatieve kwaliteit behouden kan worden en zelfs natuurwinst elders in het Nationaal Park te boeken is, zoals het opheffen van huidige natuurrisico's (zie hoofdstuk 2.5). Provincie Drenthe en Staatsbosbeheer zou dit samen met het Recreatieschap, de gemeente Westerveld en gebruiksgroepen verder kunnen verkennen,

- 2) **Project: uitplaatsen/ontwikkelen voorzieningen zoekgebied:** We zien vier concrete kansen, waar kansen 3, 4 en 5 randvoorwaardelijk voor zijn:

- Ontwikkelen één of meer lokaal omrasterde hondenlosloopgebieden met aantrekkelijk begroeiing en extra voorzieningen zoals prullenbakken, zakjes, spartelvijver bij de Mussels/ Kremersgat of nog liever: dicht bij de dorpskernen. Zie de hondenlosloopgebieden van Staatsbosbeheer op de Veluwe als goed functionerende referentie of afspraken tussen Staatsbosbeheer met hondenuitlaatservices (HUS) en gemeenten / recreatieschappen in Zuid-Holland voor financiering. Dit voorziet zeker in een lokale behoefte door kwaliteit toe te voegen en kan samengaan met het afschalen van voorzieningen (zoals paden en lokale parkeerplekken) in het noordelijk plangebied binnen het Nationaal Park. Provincie Drenthe, Staatsbosbeheer, poort Huis van Drenthe en gemeenten Westerveld en Midden-Drenthe zouden dit gezamenlijk kunnen gaan verkennen;
- Een nieuwe speelaanleiding bij de Poort Huis van Drenthe om deze door te ontwikkelen als volwaardige aantrekkelijke bestemming in plaats van een start- en eindpunt (zie het Monkeybos in Meijndel of 't Leesten op de Veluwe als goed functionerende referenties). Hiermee ontlast je het Nationaal Park, voeg je recreatief aanbod toe en versterk je het woon-werk-klimaat. Gemeente Westerveld zou dit samen met de werkgroep Duurzaam Toerisme in overleg met een exploitant kunnen gaan verkennen;
- Aanvullingen voor aparte wandel-, -ruiter- en MTB ommetjes vanuit Diever en Dwingeloo, bijv. over bestaande singels van Staatsbosbeheer die breed genoeg zijn en/of in combinatie van herstel van de verbinding tussen Dwingeloo, es en het bos. Daarmee ontlast je het Nationaal Park en vergroot je het recreatief laadvermogen buiten het Nationaal Park. Het recreatieschap zou dit in samenwerking met de gemeenten Westerveld en Midden-Drenthe, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, provincie Drenthe, Stichting Dwingeler Ommetjes en gebruikersgroepen kunnen verkennen;

- Verbind de MTB routes vanuit Poort van Drenthe met het MTB aanbod buiten Natura-2000, zoals Terhorsterzand en de VAM bult. Buiten Natura 2000-gebied is het is het toevoegen van recreatieve voorzieningen en/of recreatiedruk hier kansrijker qua vergunningen, alhoewel er hier uiteraard ook belangrijke (natuur)waarden zijn om rekening mee te houden. Uit de interviews lijkt deze gebieden tot nu toe vooral de lokale recreatieve vraag op te vangen. Partijen kunnen overwegingen om ook bezoekers van buiten de regio dit gebied te laten bezoeken. Onderzoek ook eventuele koppelkansen met ondernemers, om vanuit toeristische / horeca locaties routes aan te bieden, waardoor de route al buiten het Nationaal Park begint. Daarmee ontlast je het Nationaal Park en voeg je recreatieve kwaliteit toe. De provincie Drenthe, Staatsbosbeheer en het Recreatieschap zouden dit kunnen verkennen in overleg met de gemeente Midden-Drenthe en gebruikersgroepen.
- 3) **Proces: integrale aanpak** Door kansen 1 en 2 ligt er een enorme mogelijkheid voor de ontwikkeling van een integrale aanpak, waarin Staatsbosbeheer – samen met gebiedspartners – zowel netto positief natuurwinst voor de Natura 2000-opgave kan realiseren als een geoptimaliseerde hoogwaardige recreatieve beleving. Voldoende financiële dekking voor onderhoud van recreatieve infrastructuur en voorzieningen is daarvoor wel randvoorwaardelijk. Kansen 4 en 5 zijn hierin randvoorwaardelijk, want het moet duidelijk zijn welke behoefte er is en welke je een plek wil geven in het Nationaal Park en welke in het zoekgebied. Een dergelijke integrale aanpak kan succesvol zijn, doordat er een grotere kans is op zowel vergunbaarheid als draagvlak bij bijv. gebruikersgroepen. Staatsbosbeheer zou dit samen met de provincie Drenthe en in overleg met haar omgeving kunnen gaan verkennen.
- 4) **Proces: onderzoek het gebruik:** Er is op dit moment onvoldoende inzicht in welke gebruikersgroep wat onderneemt in het Nationaal Park. In het onderzoek uit 2022-2023 lijkt dit niet te zijn onderzocht. Dat is een gemiste

kans, want dit kan waardevolle inzichten opleveren in zowel het aandeel als de verhouding tussen recreanten uit de regio en recreanten van verder weg voor activiteiten zoals hond uitlaten, wandelen, recreatief fietsen, hardlopen, paardrijden en MTB-en. Daarmee kunnen eventuele toekomstige investeringen in het zoekgebied beter gericht worden en deze informatie is daarvoor randvoorwaardelijk. Bijvoorbeeld: het verplaatsen / opheffen van kleinschalige parkeerplekken in de noordelijke rand van het plangebied kan wellicht pas succesvol worden uitgevoerd als blijkt dat deze vooral door lokale hondenbezitters wordt gebruikt en dat een nieuw hoogwaardig omrasterd hondenlosloopgebied onderdeel van de oplossing kan zijn. Ook is onvoldoende transparant welke leefstijlen gebruik maken van welke entree. Daarmee ontbreekt waardevolle kennis om bezoekers met specifieke communicatie en beleving te sturen (concentreren en/of te spreiden). De werkgroep Duurzaam Toerisme zou dit in overleg met de provincie Drenthe en het Recreatieschap alsnog kunnen onderzoeken.

- 5) **Proces: consensus over regionale zonering.** Op dit moment is er onvoldoende consensus over natuur- en recreatiezonering. Elementen hiervan zijn nu versnipperd beschreven in meerdere documenten met allemaal een verschillende status, waarbij partijen niet altijd even goed lijken te zijn aangehaakt. Het is waardevol als gebiedspartijen via het Regionaal Landschap Drents-Friese Grensstreek werken aan inzicht in:
 - a. de huidige zeldzame en potentieel (voor recreatie) kwetsbare natuur;
 - b. toekomstige natuurpotentie vanuit de Natura 2000-opgave;
 - c. de huidige recreatieve zonering;
 - d. de gewenste toekomstige zonering.
 Op basis daarvan kunnen partijen een integrale visie maken waar de diverse maatregelen op volgen. De basis hiervoor is een gezamenlijk opgestelde natuur- en recreatiezonering. Dat is nodig omdat vervolgens iedere gebiedspartij met verschillende snelheden, rollen, en projecten kan gaan werken aan de gezamenlijke ambities.

Daarbij is het belangrijk om te benoemen dat een deel van de recreatieve voorzieningen, zoals Huis van Drenthe en Natuurpoort Spier historisch gegroeid zijn. Willen we voorzieningen vanuit een optimale zonering in een overgangsbied in plaats van in een natuurkern, of blijf je enkel zoneren op basis van wat er al is? Liggen ze überhaupt wel op de juiste plek of kan dat anders met winst voor zowel de natuur als de lokale economie? Goed functionerende referenties hiervoor zijn de poorten van Nationaal Park de Hoge Kempen in België en de in ontwikkeling zijnde poort in de Mient Kooltuin in Nationaal Park Hollandse Duinen i.o. De uitvoering van mobiliteitsmaatregelen in Nationaal Park de Veluwezoom laat zien dat je voor goed functionerend bezoekersmanagement niet alleen voorzieningen moet toevoegen, maar ook moet opheffen (afsluiten wegen en opheffen parkeerplekken). We zien hier een regierol voor de provincie Drenthe en uitvoering via de werkgroep Duurzaam Toerisme.

- 6) **Project: (door)ontwikkeling poorten:** het lijkt ons raadzaam als de werkgroep Duurzaam Toerisme (in combinatie met kans 5) consensus heeft over wat eigenlijk een entree, informatiepunt en poort is en de bestaande voorzieningen te evalueren. In eerder onderzoek (zie hoofdstuk 2.3) werd geconcludeerd dat de poorten nog onvoldoende functioneren en onvoldoende spreiden. Wij onderschrijven deze conclusies slechts ten delen. Op basis van onze veldbezoeken en expertise functioneren deze poorten inderdaad nog onvoldoende, maar wij zien vooral ontbrekende functionaliteit en afstemming in routing en branding, die bezoekers daar juist kunnen concentreren en daarmee kwetsbare gebieden ontlasten. Kansrijke doelgroepen voor de Poort als bestemming zijn de harmoniezoeker, de plezierzoeker en de stijlzoeker (zie tabel 4.2). Drie voorbeelden daarvan zijn:
- a. het Huis van Drenthe, deze mist functionaliteit om goed als poort in plaats van als entree te kunnen functioneren, het is qua signing momenteel onduidelijk hoe deze zich verhoudt tot de even verderop gelegen Natuurpoort, maar dat niet is en beide locaties worden omgeven met een woud aan (verouderde) borden die bezoekers

onvoldoende sturen. Door dit door te ontwikkelen kan dit een aantrekkelijke bestemming op zich worden. Verken hierin ook mogelijkheden om – net zoals Bezoekerscentrum Ruinen momenteel doet – te werken aan een betere verbinding met het dorp (zie ook kans 2 voor de speelaanleiding). Het is wenselijk om hiervan een bestemming an sich te maken. Dat vraagt meer grondpositie dan de poort nu heeft, zodat er aanvullende voorzieningen zoals een speelaanleiding, een educatieve buitenbeleving en omrasterd hondenlosloopgebied (kans 2) aan kunnen worden toegevoegd. De gemeente Westerveld en het Recreatieschap zouden dit via de werkgroep Duurzaam Toerisme verder kunnen verkennen.

- b. Natuurpoort bij Spier functioneert beter als poort, maar vormt door de uit elkaar gelegen horecapunten met parkeerterreinen nog onvoldoende eenheid. De afstand tot het vlonderpad is relatief ver en delen van deze wandelroute liggen ook nog eens in potentieel kwetsbare natuur. We verwachten dat het hier sowieso drukker gaat worden. Aan deze kant van het plangebied liggen kansen om kwalitatieve recreatiemogelijkheden toe te voegen voor de toerist/recreant van buiten de regio en bezoekers daar met hoogwaardige voorzieningen te concentreren, zoals een vlonderpad dat dichterbij start/licht (zie kans 2). Een referentie voor een goed functionerende poort in een natuurgebied is de Vallei Meijendel in duingebied Meijendel. Alhoewel deze poort zowel ecologisch als recreatief op een goede locatie ligt, concurreert deze nog te veel met de toekomstige poort Huis van Drenthe. Het is aan te bevelen om deze daarom wat af te schalen en enkel in te richten op bezoekers die het vlonderpad, rust en ruimte zoeken. Door zo te gaan differentiëren ondersteunen beide poorten elkaar in hun gewenste rol in een zonering. Staatsbosbeheer kan dit in samenwerking met de werkgroep Duurzaam Toerisme nader gaan verkennen.
- c. De gastheren van het Nationaal Park kunnen hier een belangrijke rol in spelen, door het aanbieden van aanbod (MTB afspoelplek, realiseren speelaanleiding, parkeerplek, informatie). Een concrete kans in het

zoekgebied is het saneren van parkeerterreinen in het noordelijk plangebied in combinatie met het realiseren van een grotere parkeerplaats bij Taribush. Door parkeergelegenheden te combineren met een onderneming voorzie je bezoekers van extra functionaliteit (zoals horeca), ontstaan er kansen om recreatie buiten het gebied al te laten starten, worden parkeerplaatsen effectiever gebruikt en versterk je de sociale veiligheid. Goed functionerende referenties zijn de Natuurpoorten met de groene sleutel uit Noord Brabant en concepten zoals 'Happen & Stappen'. Dit zou de werkgroep Duurzaam Toerisme in overleg met beide gemeenten, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en ondernemers als Taribush verder kunnen verkennen.

- 7) **Proces: afstemming informatievoorziening:** er zijn veel verschillende (online) kanalen en informatievoorziening die bezoekers informeren over het recreatieve aanbod. Zorg dat dit op elkaar wordt afgestemd en dezelfde basisinformatie bevat om de juiste bezoekers de juiste beleving aan te bieden en daarmee maximaal te sturen. Wij hebben bijv. routes gezien op de website van het Nationaal Park, borden van terreinbeheerders Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten en in folders van gemeenten die achterhaald zijn of niet met elkaar overheeen komen. Daarin ligt ook een kans om bezoekers nog meer vanuit poorten en dorpskernen te laten starten. De werkgroep Duurzaam Toerisme van het Nationaal Park ism gebiedspromotie Zuidwest Drenthe kunnen dit verder verkennen.

Kansen middellange termijn

- 8) **Transitie: groenblauwe dooradering zoekgebied:** het koppelen van recreatie aan de ontwikkeling van groenblauwe dooradering is een enorme kans voor het gebied. Door eenzelfde omvang en schaal aan landschapselementen te realiseren in het oosten van het plangebied als nu al bestaat in het westelijk gedeelte (zie hoofdstuk 3) kan ervoor zorgen dat het gebied aantrekkelijker wordt voor zowel de regionale recreant als bezoekers van verderaf. De focus kan daarbij liggen op de randen van het

nationaal park. Het versterken van het esdorpenlandschap met passende vormen van recreatie kan zowel natuur als beleving ten goede komen. Ontwikkeling van recreatieve infrastructuur is in het westelijk gedeelte van het zoekgebied al kansrijk (zie kans 2 ommetjes) en in het oosten op termijn. Voorwaarden zijn: zorg voor koppels met kwaliteitsverbetering landelijk gebied en multifunctioneel ruimtegebruik (o.a. bossenstrategie, groenblauwe dooradering), want eigenstandig is niet vaak onvoldoende te realiseren. De provincie Drenthe zou ook subsidie kunnen openstellen voor onderhoud van landschapselementen door terreinbeheerders buiten NNN. Strategische grondruil tussen terreinbeheerders en agrariërs is ook denkbaar. De provincie Drenthe kan dit in samenwerking met haar gebiedspartners nader gaan verkennen.

- 9) **Transitie: recreatieve ontsluiting zoekgebied.** Behalve kans 8 is het agrarisch landschap in het westelijk gedeelte van het zoekgebied nu al aantrekkelijk. Recreatief medegebruik kan via routes worden toegevoegd aan bestaande paden, maar een aantrekkelijker en veiliger aanbod is de realisatie van nieuwe onverharde paden. Kans 2 ommetjes gaat uit van bestaande grondposities van Staatsbosbeheer. Voor meer impact is ook een verdere ontsluiting van het agrarisch landschap nodig. Goed functionerende referentieprojecten hierin zijn de diverse provinciale boerenlandpaden regelingen, zoals de klompenpaden in de provincies Utrecht en Gelderland, waarin agrariërs een vergoeding krijgen voor het agrarisch medegebruik. Hier ligt een rol voor het Nationaal Park en provincie Drenthe om dit te verkennen en daarin zoveel mogelijk op te trekken met bestaande initiatieven zoals het onderzoek van Stichting Paardenroutes Drenthe en de ervaring en ideeën van Stichting Dwingerler Ommetjes en maak – waar mogelijk – maximaal gebruik van de eigen grondposities of die van gebiedspartners. Een zelfde ontwikkeling lijkt kansrijk buiten het zoekgebied in het gebied rondom Rheebruggen.
- 10) **Project: investeringen in groene recreatie via verblijfsrecreatie / nieuwbouw.** Er bestaat de wens bij sommige gebiedspartijen om meer

verblijfsrecreatie, zoals vakantieparken, in het zoekgebied te realiseren. Door aan een dergelijke ontwikkeling bepaalde voorwaarden te stellen zou er extra geïnvesteerd kunnen worden in zowel een aantrekkelijk landschap die via recreatief medegebruik ook toegankelijk is voor niet-gasten. Dezelfde kans bestaat bij nieuwbouw projecten, door recreatie aanbod hier integraal mee te ontwikkelen. Hierdoor kunnen inwoners dichterbij huis starten met recreëren en groeit het aanbod gelijkt mee. De provincie Drenthe zou dit samen met de gemeenten Westerveld en Midden-Drenthe kunnen gaan verkennen.

Kansen lange termijn

- 11) **Transitie: meanderen Dwingeler / Beilerstroom:** mocht er op de lange termijn vanuit opgaven vanuit zowel de KRW als waterberging behoefte zijn om de Dwingeler / Beilerstroom een natuurlijker verloop te geven dan biedt dat koppelkansen voor recreatie. Een dergelijke ingreep duurt tientallen jaren en kan niet worden uitgevoerd zonder zorgvuldige participatie en compensatie van planschade. Goed om een dergelijke ontwikkeling te volgen. Provincie Drenthe zou samen met Waterschap Drents Overijsselse Delta kunnen gaan verkennen wat hiervoor de wensen en kansen zijn.
- 12) **Transitie: zandafgraving:** in het noordwesten van het zoekgebied ligt de in bedrijf zijnde zandafgraving rondom de Achterse Plas. Deze concessie komt waarschijnlijk op een zeker moment ten einde, waardoor er kansen zijn voor doorontwikkeling rondom natuur en recreatie. Denk daarbij aan een nog grootschaligere zwemlocatie dan het naastgelegen Blauwe Meer, met ook delen waar de natuur voorrang heeft. Provincie Drenthe en Natuurmonumenten zouden een plan kunnen maken voor als de concessie over circa 30 jaar afloopt.

Prioritering

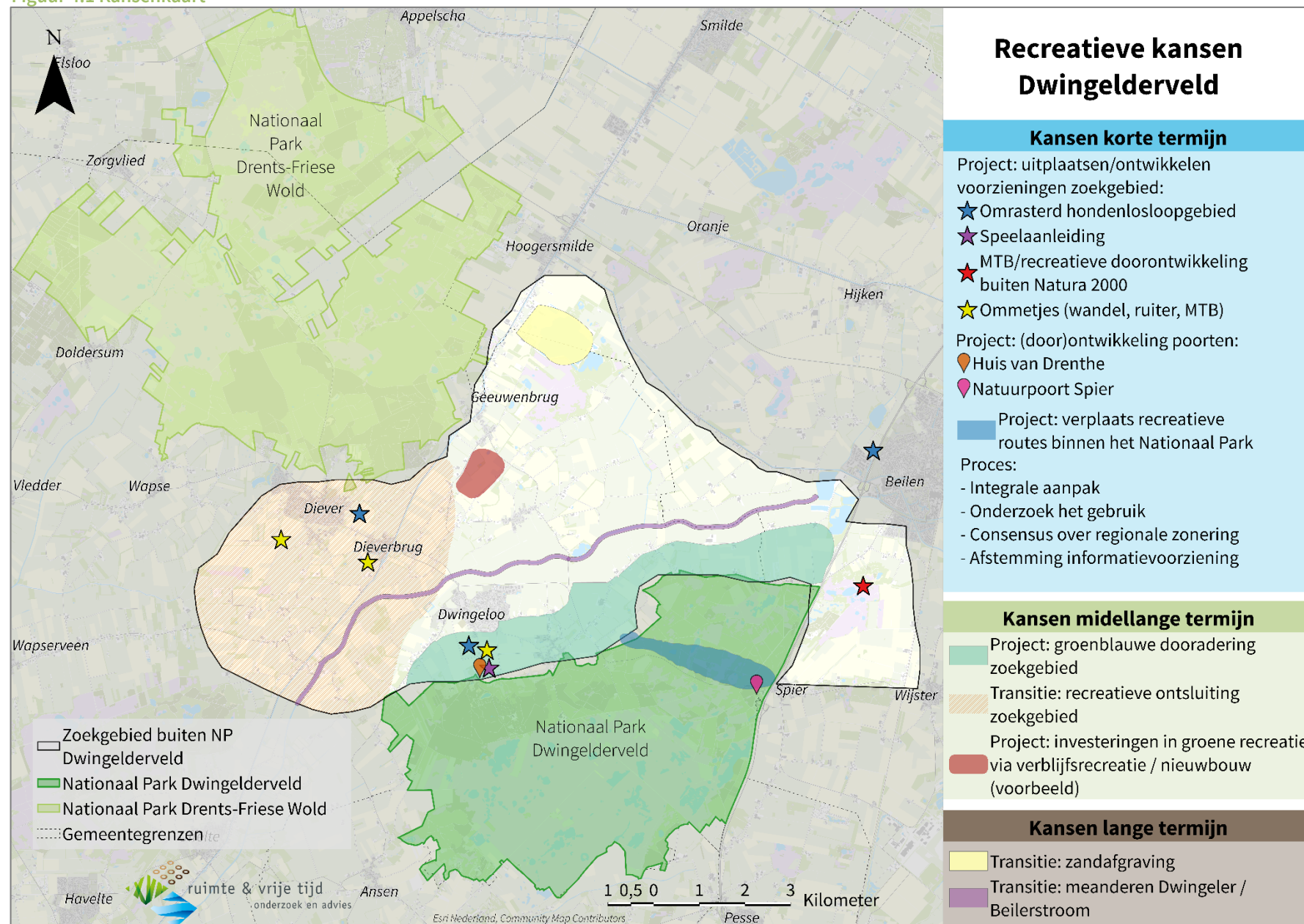
Tijdens een werksessie is met gebiedspartners (zie bijlage 2) ook verkent welke maatregelen de meeste prioriteit krijgen. Dit zijn achtereenvolgens:

- Doorontwikkelen poort Huis van Drenthe (kans 6);
- Transitie meanderen Dwingeler / Beilerstroom (kans 11);
- Realiseren omrasterde hondenlosloopgebieden (kans 2);
- Aparte wandelommetjes in overgangsgebied ten noorden van het Nationaal Park (kans 2);
- Een integrale aanpak voor zowel natuur als recreatie (kans 3)
- Recreatieve ontsluiting westelijk gedeelte zoekgebied via nieuwe ommetjes vanuit Dwingeloo en Dieverbrug (kans 9)
- Verbinden MTB routes Terhorstenzand vanuit Poort Huis van Drenthe of Poort Spier (kans 2)
- Realiseren speelaanleiding Poort Huis van Drenthe (kans 2).

Dat zijn mooie ambities, maar wij adviseren ook oog te hebben voor de andere genoemde proceskansen, zodat projecten elkaar gaan versterken.

Figuur 4.1 Kansenskaart

Bijlagen

Bijlage 1: overzicht van geïnterviewde gebiedspartners en experts

Voor dit onderzoek hebben we gesprekken gevoerd met:

- Staatsbosbeheer, Godfried Vis, Jojanneke Drijver
- Stichting Wandelnet, Bernard Mencke
- Taribush, Harrie Kerssies
- Gemeente Westerveld, Gerrie Ebbelink
- Provincie Drenthe, Christa Kollen en Henk van der Horst
- Recreatieschap Drenthe, Ria Stam en Albert Broekman
- Tracks & Trails, Patrick Jansen
- Stichting Paardenroutes Drenthe, Marjolein van Tiggelen en Chantal Roseboom

Bijlage 2: overzicht van deelnemers werksessie

Aan een werksessie over het concept rapport en kansenkaart hebben deelgenomen:

- Staatsbosbeheer, Godfried Vis, Jojanneke Drijver en Iwan de Vries
- Gemeente Westerveld, Gerrie Ebbelink
- Provincie Drenthe, Jean-Paul De Rek en Catrien Scholten
- Recreatieschap Drenthe, Ria Stam en Albert Broekman
- Natuurmonumenten, Sanne van Gernerden
- Bureau voor Ruimte en Vrije Tijd, Bart van Engeldorp Gastelaars en Axel Makkinga

